

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Centrum školského managementu

Barbora Bednaříková

Školní uniforma: důvody, diskuze, rozhodnutí

School Uniform: Reasons, Discussion, Decision Making

Diplomová práce

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Management vzdělávání

Vedoucí závěrečné práce: PhDr. Jan Voda, Ph.D.

2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou závěrečnou diplomovou práci vypracovala sama za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

Barbora Bednaříková

Abstrakt

Inovace a změny jsou fenoménem každé doby. V rámci modulu Teorie a praxe školského managementu se práce zabývá řízením konkrétní změny, a to zaváděním školních uniforem do praxe. Teoretická část práce vychází z relevantních odborných pramenů zabývajících se školským managementem, marketingovou strategií, kulturou školy a řízením změny. Je doplněna dostupnými zahraničními zkušenostmi z provedených výzkumů i rešerší mediálního obrazu, který u této problematiky sehrává důležitou roli. Praktická část, výzkum, poskytuje informace a data, které autorka získala metodou rozhovorů s vedením škol, které aktuálně školní uniformu zavádějí. Výsledky výzkumu ukázaly, že u žádného z uvedených projektů se nenaplnila původní očekávání. Porozumění příčinám neúspěchů či jen částečných úspěchů projektů je důležitou součástí souhrnu informací pro ředitele škol, kteří zavedení školních uniforem zvažují. Ze zobecněných výzkumných nálezů, ale i teoretických poznatků vychází soubor základních doporučení, která jsou obsažena v závěru práce.

Klíčová slova: kultura školy
management změny
školní uniforma

Abstract

Innovation and change are phenomena any time. Within the scope of the Theory and Practice of School Management module, the thesis deals with management of a specific change, namely introduction of school uniforms into practice. The theoretical part of the thesis is based on relevant specialized literature on school management, marketing strategy, school culture and change management. It is completed with available foreign experience and conclusions of surveys and research of media image, which is playing an important role in respect with the issue. The practical part, i.e. research, provides information and data obtained by the author from interviews with management of schools currently introducing school uniforms. The research results show that the original expectations have not been met in any of the projects included. Understanding the cause of this failure, or else, partial success of the projects, constitutes an important part of the information summary designed for school headmasters considering introduction of school uniforms. The generalized research findings combined with theoretical knowledge imply a set of key recommendations introduced in the thesis conclusion.

Key words: school culture
 change management
 school uniform

Obsah

Úvod.....	6
1. Teoretická východiska a pojmy.....	8
1.1 Školský management.....	8
1.2 Marketingové řízení školy.....	10
1.3 Kultura školy.....	11
1.4 Management změny.....	14
2. Výzkumná analytická část.....	16
2.1 Historie uniforem.....	16
2.2 Historie školních uniforem.....	19
2.3 Školní uniformy ve světě.....	20
2.4 Školní uniformy v ČR.....	30
2.5 Aspekty školních uniforem.....	37
2.6 Argumenty PRO a PROTI	40
3. Průběh výzkumu.....	43
3.1 Metody a postup výzkumu.....	43
3.2 Stanovení okruhu respondentů.....	43
3.3 Příprava rozhovoru.....	44
4. Výsledky práce.....	45
4.1 Výsledky rozhovorů s řediteli škol.....	45
4.2 Diskuze a shrnutí pro ředitele škol.....	64
4.3 Desatero pro zavádění školní uniformy.....	69
5. Závěr.....	75
Seznam literatury a zdrojů.....	77
Přílohy.....	79

Úvod

Školní uniformy v České republice jsou jev ojedinělý a rozhodně nezaujímají důležité místo v žebříčku naléhavých témat českého školství. Jedná se ale o atribut vnímatelný na první pohled, který je součástí kultury školy. Uniformy používají převážně soukromé základní školy a gymnázia. V poslední době se také některé státní školy začínají přiklánět k myšlence jednotného oblečení. Jaké k tomu mají důvody? Může tento „zahraniční“ model fungovat v podmínkách české školy? Jak se k tomu stavějí rodiče a především děti samotné? Jakým způsobem by se tento model měl prezentovat a zavádět do praxe? Jaká je vůbec historie školních uniforem?

Zda mají tyto projekty šanci na úspěch a zda jejich příklad bude inspirovat další instituce, prověří teprve čas. Nicméně se jedná o aktuální téma, které ze své podstaty zajímá nejen odborníky a přímé aktéry vzdělávání, ale i širokou veřejnost. Proto zde sehrává důležitou roli mediální obraz problematiky, významně podpořený možnostmi sociálních sítí.

Základním cílem práce je analyzovat různé postupy zavádění školních uniforem do škol a na základě výstupů navrhnout doporučení pro ředitele škol, kteří jejich zavedení zvažují.

Dílčím cílem analytické části je na základě studia domácích i zahraničních informačních zdrojů zjistit názory aktérů vzdělávání na téma školní uniformy a interpretovat výsledky již provedených výzkumných šetření.

Dílčím cílem praktické části je popis aspektů, které ovlivňují řízení této konkrétní změny, a shrnutí pro ředitele škol s náměty, které mohou zavádění uniforem pozitivně ovlivnit.

Tématu školních uniforem se odborná literatura příliš nevěnuje. Obecně se má za to, že by uniformy měly školu reprezentovat, být její prestižní záležitostí a vizitkou. Širší souvislosti, kterým je věnována **teoretická část práce**, lze nalézt ve strategickém řízení školy, v kultuře školy a v managementu změny.

Česká odborná literatura, která by se školními uniformami přímo zabývala, neexistuje prakticky vůbec. Určité poznatky proto vycházejí ze zahraničních zdrojů, a to zejména amerických, které jsou v zahraničí nejpropracovanější. **Analytická část práce** se převážně věnuje

rešerši těchto relevantních materiálů. Vzhledem k mediální vděčnosti tématu autorka věnuje pozornost také novinovým článkům a webovým stránkám, které často odrážejí i momentální názory a nálady společnosti.

Praktická, výzkumná část práce je zpracována formou částečně řízeného (polostrukturovaného) rozhovoru s vedením škol, které školní uniformy aktuálně zavádějí. Tato forma rozhovoru byla zvolena jako optimální na základě pilotního ověření. Výzkumný soubor tvoří dvě státní školy, jedna mezinárodní soukromá škola a jedna církevní škola, tedy školy rozdílného zaměření i fungování. Ředitelé škol byli konfrontováni se zcela novou situací, pro kterou neexistují vyzkoušené postupy a osvědčené kroky. Museli proto, a to i v průběhu projektů, hledat optimální postupy pro efektivní dosažení cíle.

Poznatky výzkumu vypovídají o důvodech, které ředitele škol vedly k myšlence zavedení uniformy, o náročnosti její realizace, o míře (ne)úspěchu, kterého bylo dosaženo. V průběhu řízení této změny získali ředitelé cenné zkušenosti. Na základě zobecnění jejich postupů, konkrétních zkušeností a významných poznatků analytické části práce, zpracovala autorka - v souladu s hlavním cílem - souhrn doporučení. Toto „desatero“ a shrnutí všech dalších informací bude využitelné pro ředitele škol, kteří zavedení školní uniformy zvažují.

1. Teoretická východiska a pojmy

V dnešní době mají školy stále větší autonomii, což klade velké nároky zejména na schopnosti a manažerské dovednosti jejich řídicích pracovníků. Z praxe známe úspěšné školy, po kterých je velká poptávka, ale také školy, které tak dobré nejsou, a na které se děti příliš nehrnou. Problémy škol jsou v mnoha ohledech stejné jako problémy firem podnikajících na trhu. Již před několika lety si Jaroslav Světlík ve své knize „*Marketing školy*“ klade otázky typu: „*Jaké jsou hlavní příčiny toho, že někdo je na trhu úspěšnější a někdo méně? Mohou být faktory úspěšnosti firem na trhu aplikovány i ve školství?*“ Praxe ukázala, že ano. **Ukazuje se, že úspěšná a uznávaná škola je produktem především dobrého managementu.** Managementu, který se v novém ekonomickém prostředí nebojí měnit zaběhlé praktiky a chová se tržně a efektivně. Je zřejmé, že ty školy, které se nezabývají inovacemi a nereagují na vnější a nebo vnitřní podněty, se nevyhnou vážným problémům s konkurenceschopností. Dřívější jistoty se přeměnily v nejistoty a časté změny. Tato práce se věnuje jedné konkrétní změně - zavádění školních uniforem. Úspěšným prostředkem pro dosažení cílů školy a zvládnutí všech nových situací je právě kvalitní management a marketing. Z tohoto důvodu je pozornost v následujících kapitolách věnována termínům jako je **školský management, marketingová strategie, kultura školy a management změny.**

1.1 Školský management

Management je anglické slovo, kterému v češtině zjednodušeně odpovídá slovo řízení a **školský management** je používán jako synonymum pojmu řízení školství.

„Řízením školství, školským managementem a jeho součástí řízení školy můžeme rozumět celý systém řízení v jednotě všech jeho stránek a aspektů počínaje řízením pedagogického procesu, materiálních a finančních zdrojů, zajišťováním potřeby vzdělávacích služeb, jakož i právního marketingu, právního rámce vzdělávání až po personální politiku a vedení lidí.“
(Bacík, 2006, s. 19)

V užším slova smyslu jde o zabezpečování nezbytných zdrojů a podmínek pro fungování daného zařízení směřujících k dosažení jeho účelu a naplnění jeho cílů. Hlavní náplní řízení je zajišťování nezbytných finančních, materiálních a lidských zdrojů. Za jádro školského managementu se v odborné literatuře považují nejčastěji tyto oblasti - **plánování a financování, organizování a personální strategie, vedení lidí, kontrola a řešení problémů.**

Výraz „strategie“ pochází z řeckého strategos (umění vojevůdce). Význam pojmu se postupně měnil a v současné době je nejčastěji využíván v souvislosti s manažerskými schopnostmi, jako je vedení a řízení organizace. Strategické řízení určuje vztah organizace nebo školy a vnějšího prostředí tj. ekonomických, politických, sociálních a materiálních vlivů. Strategické řízení školy je proces, kdy ředitelé určují poslání školy, stanovují specifické cíle, vytvářejí optimální strategie vhodné k dosažení těchto cílů a podnikají konkrétní kroky pro jejich realizaci. Odehrává se v několika základních krocích: stanovení cílů, analýza (vnitřní i vnější), výběr vhodné strategie, její realizace a hodnocení.

Marketingová strategie. O marketingu a PR (Public Relations) se stále častěji hovoří i v souvislosti s oblastí výchovy a vzdělávání. Uplatňuje se na všech stupních vzdělávání. Hlavním důvodem je snaha, aby škola obstála na trhu a byla konkurenceschopná. Jiná situace je pochopitelně v obcích, kde je jedna škola, která poskytuje eventuálně vzdělávání i dalším spádovým obcím a nemá žádné konkurenční prostředí, a jiná je situace ve velkých městech, kde si navzájem konkurují školy soukromé mezi sebou a školy soukromé a veřejné. Marketing je označován za určitou podnikatelskou filozofii, jejíž základní myšlenkou je nalezení a uspokojení potřeby a přání zákazníka a zároveň docílení určitého zisku pro organizaci, podnik či jednotlivce.

PR neboli kontakt s veřejností ovlivňuje postoje veřejnosti vůči škole. Aby tento proces byl efektivní, musí vedení školy v první řadě vytyčit cílovou skupinu, na kterou mají být aktivity zaměřeny, a použít pro jeho realizaci správné nástroje - tištěné materiály školy, dny otevřených dveří, aktualizované webové stránky, reklama v médiích, image školy, kterou tvoří viditelné znaky a symboly, jako logo nebo například právě **školní uniforma**. Jedná se o dlouhodobý proces, který je časově i finančně náročný, proto je nutné akce dobře načasovat a zajistit tým pracovníků, který tyto akce zvládne. Ne vždy však musí propagace stát velké

peníze. V případě menších organizací bývá nejlepší reklamou přímá rodičovská reference, tzv. „šuškanda“.

1.2 Marketingové řízení školy

Škola je ve všech svých aktivitách a funkcích ovlivňována prostředím, ve kterém působí. V odborné literatuře najdeme termíny jako makroprostředí, mezoprostředí a mikroprostředí školy. **Makroprostředí** školy, jak popisují kapitoly o vývoji vzdělávání v ČR, se mění vzhledem k demografickému vývoji, ekonomické i školské politice státu, ale také v důsledku sociálních změn, které se týkají zejména mladých lidí. Makroprostředí nezměníme, ale chceme-li realizovat dobrý projekt, je třeba ho důkladně zmapovat a přizpůsobit se mu.

Většina vnitřních vlivů, které působí uvnitř školy, je vedením školy větší či menší měrou ovlivnitelná. Jedná se o **mezoprostředí** školy - osoby, se kterými škola v rámci naplňování svého poslání vstupuje do kontaktu. Jsou to klienti, absolventi i organizace, které je zaměstnávají, zřizovatelé, MŠMT, rezortní organizace, partnerské školy, veřejnost i konkurence. Klíčovým předpokladem **mikroprostředí** školy je materiální, finanční a personální zabezpečení. Tím je myšlena především kvalita pracovníků (pedagogických i nepedagogických), funkční organizační struktura, strategické plánování školy, finanční situace i její image na veřejnosti. (Světlík, 2006)

Tyto vlivy jsou na rozdíl od vlivů působících na makroprostředí více či méně, snadněji či obtížněji ovlivnitelné. Pro management školy je vymezení ovlivnitelnosti těchto vlivů velmi důležité. Zřizovatel nebo ředitel školy může pracovat na organizační struktuře, na kvalitějším personálním obsazení, získávání dalších finančních prostředků, nebo zlepšování jejího vybavení. Hůře ovlivnitelná je například image školy, neboť její pozitivní změna je časově velmi náročná a vyžaduje řadu kroků v řízení školy i při komunikaci s veřejností.

„Marketing školy je proces řízení, jehož výsledkem je poznání, ovlivňování a v konečné fázi uspokojování potřeb a přání zákazníků a klientů školy efektivním způsobem zajišťujícím současně splnění cílů.“ (Světlík, 2006, s. 18)

V souvislosti se snižující se demografickou křivkou a rozšířením nabídky vzdělávacích programů, roste mezi školami konkurence a soutěživost. Diverzifikaci nabídky přinesl vznik soukromých, církevních, vyšších odborných a soukromých vysokých škol po roce 1998 a pokles žáků a studentů konkurenci ještě zesílil. Praxe ukázala, že úspěšnější školy se řídí právě zásadami marketingového řízení. Ukazuje se, že uplatňování školního marketingu na všech úrovních řízení vede ke vhodnému edukačnímu prostředí, dobrému klimatu školy i kvalitní vzdělávací nabídce. Dobrá marketingová strategie vede dále k větší informovanosti veřejnosti a o školu pak projevují zájem nejenom studenti, ale například i sponzoři.

Získávání klientů je třeba věnovat velké úsilí. Patří sem nejen reklama a PR, ale i prezentace směrem „dovnitř“ k současným klientům. Marketing nesmí být zaměřen pouze na cílové skupiny mimo školu, péče o stávající pracovníky a klienty je naprosto zásadní. Pokud se oni neidentifikují se školou a nebudou uznávat stejné nebo podobné hodnoty, nikoho nepřesvědčíme o upřímnosti našeho konání a naší komunikace. Kvalita vnitřního prostředí je jedním z nejsilnějších faktorů ovlivňujících celkovou kvalitu práce školy. Rozhodující vliv na vytváření pozitivního vnitřního prostředí má kvalita managementu školy, mezilidských vztahů, organizační struktury a kultury školy.

1.3 Kultura školy

Školy jsou limitovány vzdělávací politikou státu, nicméně mají v mnoha směrech autonomii a do určité míry utvářejí a určují obsah kurikula a metody i formy učení. Čím větší je míra autonomie, tím větší je tlak na schopnost školy rozvíjet se zevnitř. Učitelský sbor musí fungovat jako tým a všichni společně musí nést zodpovědnost za kvalitu školy a výsledky. Dobré školy pracují s ohledem na potřeby svého vnitřního uspořádání a zároveň s respektem k požadavkům vnějšího prostředí školy. Řídit školu je těžký a složitý proces, který předpokládá dosahování a udržování rovnováhy právě mezi vnitřním a vnějším světem školy. To znamená především mezi všemi aktéry ve škole a potřebnou stabilitou školního života, a na druhé straně mezi neustálými změnami a tlakem vnějšího prostředí. Pro řízení a rozvoj školy je klíčová **kultura školy**. Na první pohled by se mohlo zdát, že se kultura školy odvíjí od kultury lidí, kteří v ní pracují. Na vnitřní kultuře se nejvíce podílí vedení, management školy a proce-

sy, které uvnitř i vně školy probíhají. Problém je však mnohem komplexnější. Kulturu školy ovlivňuje i kultura společnosti, regionu.

Odborníci se shodují, že konkretizovat pojem kultura školy je velmi složité a podoba pojmu je nejasná. Vyjadřuje optimální stav, jakou by škola měla být, jakou bychom si ji přáli, a zároveň poukazuje na problémy a nedostatky stavu současného. Pojem kultura školy, kterou se zabývá řada teoretiků i praktiků, se stále častěji používá v souvislosti s reformou vzdělávání.

Na kulturu školy lze nahlížet z mnoha pohledů. Souvislosti se dají nalézt v řadě vědních disciplín, zejména v managementu, sociologii či antropologii. Management svým praktickým zaměřením pracuje s kulturou školy jako s faktorem úspěšnosti a efektivity práce škol. Antropologie, věda, která se zabývá lidskými kulturami a má mnoho významů i pro samotný pojem kultura, otevírá řadu perspektiv na pojem kultura školy. Sociologie je zase velmi inspirativní při vytváření obrazu o kultuře školy. Analyzuje všechny sociální jevy ve škole a hledá jejich vzájemný vztah a souvislosti.

Možná definice:

„Kultura škol je vnitřním fenoménem, který je primárně vytvářen a využíván v oblasti řízení a vztahu k vlastním zaměstnancům školy. Jedná se o souhrn představ, přístupů a hodnot ve škole všeobecně sdílených a relativně dlouho udržovaných. Projevuje se ve specifických formách komunikace, realizace jednotlivých personálních činností, způsobech rozhodování ředitelů škol a jejich zástupců, celkovém sociálním klimatu, a především společném přibližně shodném náhledu učitelů a dalších zaměstnanců školy na dění uvnitř školy, v jejich odborné interpretaci a hodnocení, i ve vzhledu budov, učeben, šaten, dvorů, hřišť, školních jídelen atd., což znamená, že se projevuje materiálně i nemateriálně uvnitř i vně školy.“
(Jakubíková, 1999, s. 71)

Kulturu školy lze určit a poznat na základě několika klíčů. Patří k nim zejména cíle a mise instituce, vnitřní směrnice, chování a názory zaměstnanců a také oficiální symboly a rituály.

Vedení školy má různé možnosti, jak získat základní informace o kultuře své školy. Jedna z nejběžnějších forem je analýza instituce pomocí dotazníkového šetření. Jakubíková (1999) doporučuje pro konfrontaci firemní kultury aplikaci Kilmann-Saxtonovy kulturní mezery. Jedná se o mezeru vzniklou mezi současným stavem chování a strategicky poža-

dovaným stavem chování ve firmě. Kilmann-Saxtonova mezera se vypočítá rozdílem bodů mezi skutečností a očekáváním. Vyšší hodnoty bodů označují velký rozdíl mezi stávající a strategicky potřebnou kulturou a signalizují **nutnost změny**. Jednotlivé faktory analýzy si může vedení přizpůsobit podle svých potřeb. Černíková (2009) upravila dotazník pro **hodnocení kultury školy**. Výzkum je zaměřen zejména na komunikaci pracovníků školy, společné cíle, organizační strukturu, informovanost, inovace, další rozvoj učitelů, pracovní podmínky, vztahy mezi pracovníky a mezi učiteli a žáky, apod.

Kultura školy může být silná nebo slabá

Silná kultura instituce dává lidem pocit smysluplnosti a účelnosti toho, co dělají. Vytváří podmínky pro dobrou komunikaci, zvyšuje motivaci a loajalitu pracovníků a zajišťuje stabilitu celého systému. Slabá kultura se projevuje v zájmové diferenciaci zaměstnanců, konfliktní komunikaci a nízké identifikaci se školou. Silná kultura může mít však i své negativní stránky. Jejím nedostatkem může být nízká flexibilita, zkosnatělost, trvání na tradicích, uzavřenost a odpor k jakýmkoli změnám. V obou případech jsou právě tyto impulzy pro změnu či inovaci.

Změna kultury školy

Podstatou změny je přejít od výchozího stavu k cílovému. V případě změny kultury je výchozím stavem situace, kdy představy, přístupy a hodnoty, které zaměstnanci sdílejí a rozvíjejí, nejsou v souladu s představami, přístupy a hodnotami, o které usiluje vedení školy, protože to vyžaduje budoucí prosperita školy. Cílovým stavem je situace, kdy zaměstnanci rozvíjené a sdílené představy, přístupy a hodnoty jsou shodné s představami, přístupy a hodnotami, o něž má být usilováno ve jménu budoucí prosperity instituce (Pfeifer, Ulmaufová, 1993).

1.4 Management změny

„Změna je jedinou jistotou“

V dnešním turbulentním světě se změna stala součástí každodenního života. O změnách hovoří politici v průběhu volebních kampaní a změny plní stránky ekonomických rubrik na celém světě.

Management změny je nezbytnou součástí fungování a prosperity každé organizace, školy nevyjímaje. Je zřejmé, že ty organizace, které neinovují a setrvávají na tradičních přístupech řízení, nemohou dlouhodobě prosperovat a neobstojí mezi konkurencí.

Závisí ovšem na managementu organizace, jak se k zavádění a řízení změn postaví. Změnu je třeba vnímat jako příležitost, být na ni připraven, umět na ni reagovat a sám aktivně některé změny iniciovat.

Jako součást rozhodnutí změnit kulturu své školy, se některé školy v ČR rozhodly pro zavedení školní uniformy. Aby tyto projekty byly úspěšné, je důležité uvědomit si a porozumět všem etapám řízení změny.

Etapy managementu změny:

1. úvahy o důvodech změny, snaha o změnu z důvodu větší prosperity;
2. pochopení všech souvislostí, postojů, uvědomování si šancí i rizik;
3. cílené ovlivňování a přesvědčování o potřebě změny;
4. sledování žádoucího stavu.

Management změny kultury školy se může odehrát dvěma způsoby (Jakubíková, 2000):

- přístupem shora dolů
- přístupem zdola nahoru

Oba přístupy mají své pozitivní a negativní stránky a tím pádem také své příznivce a odpůrce.

Možné problémy přístupu shora dolů:

- zaměstnanci mohou mít pocit manipulace, cítí se být více kontrolováni, dochází k potlačení jejich iniciativy, ztrácejí motivaci, nemají zájem o spolupráci;
- snaha vedení a vrcholových managerů o zviditelnění, zneužívání moci.

Možné problémy přístupu zdola nahoru:

- prohlubování rozporů zaměstnanců s vedením školy;
- zaměstnanci se dostávají do nových rolí, čelí novým souvislostem;
- změna nemusí být v souladu se strategickým záměrem školy.

Odpor ke změnám

Snaha o provedení změn uvnitř organizace často vyvolá u části zaměstnanců odpor ke změnám. Může se projevit v různé míře a z různých důvodů, právě proto je však zcela zásadní **s možným odporem ke změnám předem počítat.**

Velmi detailně se managementu změny ve škole věnuje ve své diplomové práci Kopárek (2012). Zabývá se odporem ke změnám, příčinami jeho vzniku a možnostmi jeho snížení. K jeho nejvýznamnějším závěrům patří zjištění závislosti vnímání **přínosu** změn **na odporu** k těmto změnám. Učitelé, kteří vnímají přínos změny pozitivně, jsou ochotni akceptovat i její vysokou náročnost. Podle závěrů Kopárka učitelé (hlavně muži) potřebují věřit, že změny budou přínosné. Na základě empirického výzkumu dochází Kopárek k závěru, že ženy projevují větší odpor ke změnám než muži a odpor ke změnám roste spolu s věkem i délkou práce pro školu.

Zavádění školních uniforem je bezpochyby velký zásah do kultury školy, se kterým se musí nejprve vyrovnat vedení školy, a na všechny aspekty, které tato změna přináší, pak připravit rodiče i děti samotné. Aby řízení této změny bylo úspěšné, musí vedení školy také počítat s fází nevole a odporu. Na území ČR existuje jen pár škol, kde žáci nosí školní uniformy (po relativně krátkou dobu), a tak zatím neexistují žádné vědecké výzkumy, které by hodnotily pozitivní přínos této změny, nebo míru odporu k této změně.

Z posledních výzkumů (Grée, 2012) vyplývá, že na problematiku uniforem nemá zatím současná veřejnost v ČR vyhraněný názor. V následujících kapitolách se proto autorka zaměřuje na uniformy od samého počátku vzniku, důvody jejich užívání a vývoj a současnost uniforem školních.

2. Výzkumná analytická část

Tato část práce se věnuje především analýze názorů odborníků i široké veřejnosti na téma školních uniforem. Autorka vychází z relevantní literatury, diplomových prací, studií a dizertací, novinových článků, internetových diskuzí, komentářů a interpretuje nejenom názory na školní uniformy, ale také výsledky již provedených výzkumných šetření. Rešerše převážně mediálního obrazu problematiky čerpá ze zahraničních i tuzemských zdrojů.

2.1 Historie uniforem

Autorka považuje za důležité vymezit a definovat samotné slovo uniforma, neboť negativní postoj některých lidí na téma školních uniforem převážně pramení z jejich zúženého pohledu na uniformitu. Uniformy jsou pro ně symbolem násilí a nespravedlnosti a omezenosti jejich nositelů, kteří rezignovali na vlastní myšlenky a ideály (například vojenské uniformy, Hitlerjungend, ale i pionýrské stejnokroje, apod.)

Slovo uniforma neboli jednotné oblečení je podle některých zdrojů odvozeno z latinského *uniformit*, což znamená prostý, jednoduchý, stejného tvaru či jednotný. Latinské *uniformit* se skládá z *uni-* (jeden, jedno-, stejno-) a ze slova *formit* (tvar, způsob, vzorec) což značí způsob, jak „částky nějakého celku jsou složeny ve spolek, tedy souhrn určitých vztahů, poměrů částek vnímaného objektu“. (Reisenauer, 1983)

Výkladový slovník uvádí, že slovo uniforma pochází z francouzského *uniforme* (jednotný, rovnoměrný, armádní stejnokroj), detailně popisuje skladbu uniformy a také specifikuje druhy uniforem.

Uniformy jsou především svrchním oděvem a skládají se zpravidla z těchto částí:

- pokrývka hlavy (klobouk, čepice, šátek, kukla)
- kabát (příp. pláštěnka, pelerína)
- horní část (sako, bunda, kabátec, košile, halenka, tričko apod.)
- dolní část (kalhoty, sukně)
- případně spojené (kombinéza, overal)
- boty (cvičky, polobotky apod.)
- doplňky (kravata, šátek, brašna, opasek, rukavice, znaky příslušnosti a hodnosti)

Uniformy můžeme rozdělit na:

- *politické* - například oblečení členů Ku Klux Klanu, Hitlerjugend apod.
- *vojenské* - slouží k rozeznávání příslušníků vojsk různých států; v rámci státu k rozpoznávání jednotlivých složek armády (letectvo, námořnictvo, hradní stráž)
- *policejní* - slouží k identifikaci policejních složek
- *školní* - označují studenty konkrétní školy
- *pracovní* - identifikují zaměstnance firem (prodavači, ochranka, letušky, vrátní, recepční apod.) nebo určují pracovní zařazení (například zdravotní sestry, lékaři, hasiči)
- *vězeňské* - zjednodušují identifikaci vězňů v rámci věznice i mimo ni
- *sportovní* - například dresy fotbalistů, hokejistů, oblečení na karate apod.
- *církevní oděvy* - například oděvy kněží nebo mnichů

Uniformy se ale používají i v mnoha jiných případech, například u skautů, mažoretek, artistů, členů hudebních těles a dalších.

Jednoduchou a výstižnou definici uvádí Reisenauer (1983): „*Uniforma je jednotný oděv stanovený zpravidla předpisem platným pro určitou skupinu lidí.*“

Českým překladem mezinárodního slova uniforma je stejnokroj. V době Národního obrození se používal termín rovnošat. Druhy uniforem a historií jejich vývoje se detailně zabývá ve své diplomové práci Presová (2010). Uvádí, že ve středověku jednotný oděv používaly pouze církve. Klášterní stejnokroje, tedy mnišské a jeptišské roucho a kněžské oblečení byly vý-

razem autority, a protože se jednalo o dlouhé neokázalé oděvy zakrývající celé tělo, negovaly také sexualitu.

Vzhledem k tomu, že ve středověku byla jediným nositelem vzdělanosti církev, která podporovala stejnokroje, lze s trochou nadsázky spekulovat o určitém počátku školních uniforem. Vzdělávání se uskutečňovalo v kláštorech a bylo poskytováno mnichům a dětem ze šlechtických rodin.

Uniformy se v pravém slova smyslu začaly užívat až koncem 17. století. V roce 1670 zavedl král Ludvík XIV. pro své vojáky povinnost prezentovat se při generálních přehlídkách ve stejnokrojích. Od té doby stát cílevědomě pečoval o materiální zajištění vojsk a tím pádem také o vystrojování vojáků stálé armády. Pomocí vojenských uniforem se vojáci odlišovali od civilního obyvatelstva a zároveň mezi sebou, mezi jednotlivými pluky. Důležitý byl i psychologický aspekt vojenských uniforem. Jednotný oděv vytvářel vizuální jednotu celku a symbolizoval jeho ideovou jednotu. Nositelé se stali nositeli jedné myšlenky, jejich individualita byla záměrně potlačována. V anonymitě davu necítili osobní odpovědnost za své jednání, což vojáka „chránilo“ před jeho svědomím.

Za Napoleona se uniforma stala odznakem oddanosti úspěšnému vojevůdci, vyjádřením loajality, znakem prestiže a sounáležitosti jednotlivců. V 18. a 19. století existovalo v Evropě již několik tisíc druhů uniforem. Začínají se objevovat luxusní důstojnické uniformy, které dosahují takové okázalosti, že musel být vydán dekret proti jejich přemrštěnosti. Nástup techniky, děl a automatických zbraní vedl k radikálním změnám. Koncem 19. století se začíná klást důraz především na funkčnost a materiál uniforem, stejnokroje se začínají přizpůsobovat pohybu v terénu a stávají se jednodušší a více strohé.

V důsledku napáchaných vojenských zločinů v obou světových válkách se dodnes pohlíží na vojenské uniformy se značným despektem.

Ke konci 17. století se objevují i jiné druhy uniforem, například řemeslníků, úředníků, apod. Sloužily k odlišení hodností, nadřízenosti a podřízenosti, staly se znakem příslušnosti k určité instituci a symbolem pravomoci. Uniformy měly specifické střihy, různé výšivky, ozdoby a knoflíky, které pomáhaly určovat hierarchii na společenském žebříčku. Vznik uniform zdravotního personálu (inspirovaného řádovým oblečením) se datuje koncem 18. století, kdy dochází k velkému rozvoji nemocnic. V Čechách začaly zdravotní sestry nosit uniformu až v roce 1918. V meziválečné společnosti bylo postavení diplomovaných sester vysoké, uniforma (zvláště pro pracovní a pro slavnostní příležitost) byla prestižní záležitostí a byly na

ni hrdé. Dnes je přístup k uniformám ve zdravotnictví liberálnější. Zejména na Západě lékaři běžně své povolání vykonávají v civilním obleku.

Uniformy se postupně přizpůsobují módě a civilnímu oblečení a naopak móda mnohdy našla inspiraci v uniformách. V dnešní době používá řada profesí uniformy jako pracovní oděvy, například policie, letecké společnosti, dopravní podniky, kuchaři, apod. Hlavním důvodem je jejich praktičnost a velkým přínosem je rozpoznatelnost na první pohled, kdo je zaměstnanec, nebo například odborný personál v nemocnici.

V současné době je velký trend zavádět ve firmách jakýsi typ profesních uniforem, tzv. dress code neboli kodex konzervativního oblečení. Jedná se zejména o moderní dynamické firmy a uniforma bývá symbolem prestiže a ctížádosti. U žen je tvořena kostýmky (zpravidla je předepsaná délka sukně, hloubka výstřihu, barevnost, střih i doplňky) u mužů oblek (opět s omezením). Firemní unifikační má spoluvytvářet dobrý image firmy. Objevuje se především ve firmách, kde zaměstnanec neprosazuje sebe, ale služby nebo výrobky firmy, a to z důvodu, že takto oblečený člověk působí na klienty důvěryhodněji a seriózněji. Některé firmy nabízejí svým zaměstnancům více volnosti v podobě „Casual Friday“ neboli volného pátku. V ten den mohou zaměstnanci přijít do práce v neformálním oblečení, nicméně musí pochopitelně dodržovat určitá pravidla a reprezentovat firmu. Stejně tak i některé školy, které mají zavedeny školní uniformy, odstoupily od striktního dodržování předepsaného jednotného oblečení a v pátek dětem povolily džíny či jiné jejich oblíbené oblečení.

2.2 Historie školních uniforem

Vzhledem k nedostatečné vědecké pozornosti věnované dějinám školního oblečení, pravděpodobně neexistuje žádná definitivní a ucelená historie školních uniforem. Je však zřejmé, že v praxi existovaly v různých formách, z různých důvodů, v nesčíslném množství kontextů a po pozoruhodně dlouhou dobu.

David Brunsma, profesor sociologie univerzity ve Virginii ve své knize „*The School Uniform Movement*“ (2004) uvádí, že školní uniformy byly vždy konzervativní politikou, zakořeněnou v konzervativních ideologiích, a to i přes veškeré společenské a kulturní změny, kterými v průběhu své existence prošly. O školních uniformách počínaje 19. stoletím se obecně

ví poměrně mnoho, o tom, co bylo předtím, relativně málo. Helénští školáci uniformy nenosili žádné. Školní uniformy, jak je vidíme v současných školách, mají kořeny v setkávání sekulárních a náboženských vlivů, ke kterým docházelo na prvních univerzitách v Německu, Francii a Anglii. Hlavními funkcemi byla (stejně jako u vojenského stejnokroje) ochrana, estetičnost a příslušnost k dané instituci. Asi nejranější zaznamenané institucionalizované použití standardizovaného akademického oblečení představuje „Cappa clausa“. Vzniklo v roce 1222, kdy Stephen Langton, pozdější arcibiskup z Canterbury, nařídil nošení „Cappa clausa“, které - z dnešního hlediska, po 800 letech - vypadá podobně jako mnišský oblek - volný, bez rukávů a zakrývající nohy.

Dnes nosí nejvíce uniformy žáci v Japonsku, Číně, Indii, severní i jižní Americe, Austrálii, Polsku i v Africe. Většina z nás si ale ve spojení se školní uniformou nejvíce vybaví Velkou Británii, kde je studenti oblékají již od 16. století. V posledních letech vzniká v Anglii, kolébce školních uniforem, dokonce trend přizpůsobovat uniformy mladé módě.

2.3 Školní uniformy ve světě

Autorka vybírá z řady zemí, kde jsou uniformy zavedeny v soukromých i veřejných školách, ty země a systémy, které pokládá za přínosné pro tuto práci. Jedná se o země, kde jsou uniformy buď tradicí, nebo relativně novým fenoménem, ale v obou případech často diskutovaným a kontroverzním tématem.

Velká Británie

Žádný přístup k mapování terénu historie školních uniforem by nebyl úplný bez diskuze o školní uniformě v Anglii. **Kořeny školního oblékání mnohých zemí jsou právě v britské půdě.** I když má vzdělávací systém zásadně odlišnou strukturu, obecný symbol žáka či žákyně v uniformě nám tkví v paměti jako součást britského systému, strukturovaného rigidně definovanými ideologiemi o třídě a postavení. Školní uniforma v Anglii má dlouhou tradici jak na univerzitách, tak v zařízeních povinného primárního a sekundárního vzdělávání. **Je to tradice plná symbolického zosobnění třídy a sociálního postavení, součást hmotné kultury,** sloužící jako vyznačení symbolických hranic, které měly (a stále mají) v Anglii skutečné socioekonomické důsledky. Rigidní regulace oblečení, vnější úprava a další podobné sociálně

a kulturně zakořeněné chování pochází v Anglii z nejranějších univerzit. V 16. století správcové v Cambridge prosazovali ve svých posvěcených komnatách různé formy studentského oblečení po nějaká tři či čtyři století. Hlavním důvodem bylo udržet si od těla extravagantní módu tehdejší společnosti.

Kodex oblékání se v Cambridge v průběhu let specifikoval a definoval, co je přijatelné a co ne. Jeho dodržování se kontrolovalo, nicméně je známo, že bylo studenty průběžně porušováno.

Nejzajímavější historii školních uniforem podávají **Davidson a Rae** (1990) v knize: „*Blazers, Badges and Boaters: a Pictorial History of the School Uniforms*“. Kniha obsahuje mnoho obrázků a dobře zdokumentovanou historii a je zřejmě nejdůležitější kronikou historie školních uniforem v primárním a sekundárním vzdělávání v Anglii. Podle autorů měl model školní uniformy v Anglii své základy v oblečení nošeném v 16. století chudými dětmi odkázanými na charitu v chudobinci Christ's Church. O nějakých 100 let později se k původnímu modelu volného pláště přidaly tříčtvrteční kalhoty. Tento zajímavý historický fakt, že původní uniforma měla odlišit nejchudší děti od ostatní britské společnosti, je důležitý pro pochopení současných diskuzí na toto téma. Sociální stigma spojené s uniformou není zcela neznámé, původním důvodem evropských uniforem v akademickém světě i na anglických školách bylo posílit poddajnost a poslušnost vůči „oprávněným autoritám“. Nicméně v Británii se ustálily jako symbol statusu těch, kdo si mohou dovolit soukromé a elitní farní školy. Tak uniformy, jako vzdělávací oblečení, byly v Británii používány také jako znak sociálního statusu - nejdříve pro nejnižší třídu (sirotky z chudých rodin) a později jako symbol elitní tradice dokonalosti ve vzdělání (jako znak určující budoucí příležitosti ve třídní společnosti).

Přidání znaků na uniformu představuje další rozlišení - mezi školami. V rámci školy má uniforma eliminovat rozdíly mezi studenty. Mezi sebou se ale školy jasně vyznačují různými znaky a barvami. Tradice školních uniforem se v Anglii neobešla bez studentských revolt. Například když v roce 1930 navrhl výrobce boty (jako součást školní uniformy), které dělaly chlapce vyššími, rozšířil se v Anglii mimořádně silný protest proti tradici uniforem. V historii školních uniforem v Anglii bylo protestů mnoho.

Jako důkaz amerického vysmívání se britské neskrývané třídní struktuře, zveřejnil v roce 1972 deník New York Times článek popisující hrozící ústup od staré tradice v jedné z nejprestižnějších škol v Etonu. Po více než 100 let tam chlapci museli nosit charakteristické černé čepice s pentlemi, a to uvnitř i vně kampusu. Dne 13.11.1972 bylo oznámeno, že vně

kampusu mohou nosit i běžné oblečení. Jeden ze studentů to komentoval slovy: „*Už nebudeme vypadat tak viditelně idiotsky.*“

Školní uniformy v Anglii úspěšně prověřil čas. Prošly řadou změn, zejména ve 20. století a to z hmotných, politických, kulturních a sociálních důvodů. Například během 2. světové války i po ní, byly uniformy na čas odloženy z důvodů ceny a nedostatku materiálu. Společenské hnutí (podobné Hnutí za svobodný projev v USA), které se objevilo v mnoha zemích včetně Anglie, vyústilo ve změny v předpisech, definicích a celkové politické strategii vztahující se ke studentskému oblečení. Podle studie realizované úřadem Office of Fair Trade (OFT)¹ je jednotné oblečení nařízeno v 82% veřejných škol (79% základních škol a 98% středních škol). Současné výzkumy potvrzují skutečnost, že britští rodiče mají uniformy stále v oblibě, zejména pro jejich trvanlivost a cenovou výhodnost, nicméně vzrůstá počet škol, které nošení uniforem buď zmírnily, nebo dokonce zrušily.

Francie

Ve Francii se školní uniformy běžně nenosí. Výjimkou je pouze pár soukromých a mezinárodních škol. Povinnost školní uniformy zanikla ve Francii v souvislosti se studentskými bouřemi roku 1968. V té době se jednalo, jak u studentů, tak učitelů, o vyjádření jejich nezávislosti a svobody, zejména v oblékání. Nicméně tak, jako v jiných zemích, je v posledních letech diskuze na toto téma opět otevřena. V roce 2003 navrhl tehdejší francouzský ministr školství **Xavier Darcos** návrat k uniformě jako prostředku boje proti násilí a vydírání ohrožujícím některá školní zařízení.

V témže roce se diskuze objevuje na stránkách brestského vzdělávacího fóra PEL (Projet Educatif Local brestoise)². Uniformy podpořil **Francois Bairon** zastupitel města Troyes, místopředseda Národního shromáždění (představitel pravicové strany UMP) svým prohlášením: „*Uniforma by připomínala, že škola odmítá náboženské a sociální odlišování. Návrat školní uniformy do zařízení, která by se k experimentu připojila dobrovolně, je jedním z návrhů, které jsem předal premiérovi. Nošení jednotného oděvu ve francouzských školních zařízeních bylo dlouhou dobu prakticky jednomyslně přijímáno, neboť symbolizovalo rovnost všech malých Francouzů, bez rozlišení víry a sociálního statusu. Vývoj mravnosti dal této vnější uniformitě za pravdu. Vždyť čeho jsme svědky dnes? Na jedné straně zde máme závažný problém symbolů náboženské příslušnosti, okázalých a vyžadovaných, jako jsou na-*

¹ School Uniform research, Summary report. UK. Dostupné na: www.oft.gov.uk

² POUR OU CONTRE : Le port de l'uniforme à l'école. Dostupné na: www.pel-brest.net/article127.html

příklad proslulé islámské šátky, které zavdávají příčinu rozporným reakcím, jimž je třeba učinit přítrž. Na straně druhé už několik let přihlížíme tomu, jak ve školách posilují své postavení obchodní značky, módní oblečení a boty, což evidentně také přináší problémy. Tyto značky jsou nákladné a utvářejí tak vnější znaky sociální nerovnosti, vedou k frustraci a závisti studentů, kteří si je nemohou dovolit. Systém nutí mladé k tlaku na rodiče, což má často za následek napětí uvnitř rodin a pocit nespravedlnosti u dětí z rodin hůře situovaných. Nemluvě o podněcování šikany, která je v některých školách skutečnou pohromou. Nemám nic proti komerčním značkám, ale je normální, že se tak prosazují ve školách a gymnáziích a mění žáky na stálé zákazníky či reklamní nosiče? Nošení uniformy by tyto rozlišující znaky odstranilo, snížilo napětí a připomnělo, že státní škola zásadně odmítá ve svém lůně náboženské a sociální rozlišování. Nenavrhují, aby uniforma byla zavedena zákonem všude. Mohlo by se například otestovat její nošení v různých typech škol, na různých stupních, s dobrovolnou účastí školního sboru, rodičů žáků či dokonce participací žáků na výběru uniformy.“

Proti tomuto názoru se postavil například sociolog **Alain Touraine**, který je přesvědčen, že: *„Není možné postavit školu jen podle modelu střední třídy. Nejsem příznivcem nošení školní uniformy, i když rozumím duchu návrhu, který hledá řešení k odstranění náboženských symbolů či obchodních značek. Tento postoj spočívá na myšlence, že by škola měla být neutrálním místem, co nejvíce stírajícím rozdíly. Já se domnívám, že taková vize má více efektů negativních než pozitivních. Škola, která se obrací pouze k sobě samé, neobrací se ani k dítěti, ani k národu, stává se místem, které si méně a méně rozumí s vnějším světem. Vše, co od světa izoluje, odděluje, co před světem chrání, se mi zdá neblahé. Předním aktuálním problémem je naopak integrovat děti zůstávající vně systému, aniž by se přetrhala jejich osobní historie. Místo zavedení uniformy bych si přál, aby si děti uvědomily, stejně jako jejich učitelé, důležitost a krásu multikulturalismu, komunikace mezi kulturami. Aby se místo schovávání za uniformu, naučili žít jeden s druhým, s našimi rozdíly. Není možné postavit školu jen podle modelu střední třídy, ve jménu všeobecných hodnot a pohrdat těmi, kteří se s nimi neztotožní. Pronikání obchodních značek do školního prostředí jistě musí být omezeno. Ale to není to nejdůležitější. Tato fobie je navíc do značné míry pokrytecká, neboť my žijeme ve světě obchodu. Také by bylo příliš jednoduché, kdybychom proti šikaně - vážnému a složitému problému - bojovali tím, že všichni budeme chodit v mnišském rouchu a sundáme si hodinky, aby nám je nikdo neukradl! Přestaňme si myslet, že jestliže budeme chránit tu „malou nebohou školu“, uchrání si svoje panenství! Také nevěřím, že povinné nošení*

uniformy upraví problém islámského šátku či nošení nejrůznějších náboženských symbolů. Zde je třeba dát přednost dialogu před roztržkou. Budeme-li si zahrávat s roztržkou s těmi, kdo zastávají dogmatický přístup, obrátí se tato proti nám a výsledně se promění v náboženský konflikt. Je třeba, aby děti chtěly být rozdílné a zároveň uznávaly kolektivní normy. Jestliže začne francouzská společnost dramatizovat a zakazovat v oblastech relativně nepodstatných, jako je oblečení, vrátí se jí to v podobě velkých překvapivých šoků.“

Podobný názor zastává **Jean Marc Jacob** (profesor na Collège Fabien v Saint-Denis) **zkušený pedagog a politik**, kterého autorka požádala o komentář, přesto problém uniform pokládá za mnohem hlubší. Francie se podle něj periodicky vrací k této diskuzi z různých důvodů. Hlavním důvodem je zaměstnat tímto tématem média, protože ve skutečnosti neexistuje opravdová vůle dospět ke konkrétní změně. Téma štěpí pravici a levici, přesto na pravici není jednoznačná shoda PRO a stejně na levici PROTI. Učitelské odbory jsou proti a sdružení rodičů a žáků spíše proti. Argumenty pro a proti uniformám jsou všude na světě v zásadě stejné. Francouzská debata se může trochu lišit důrazem na otázku bezpečnosti ve školách a islámské závoje. Oba argumenty najdeme jak na pravici, tak na levici. To, co je podle J. M. Jacoba zajímavé, není samotná debata, ale to, co skrývá.

J. M. Jacob veřejně prohlašuje, že skrývá neschopnost politiků zlepšit školský systém, který má dlouhodobě vážné problémy a uniforma je podle něj zástupný problém, který má zastříhat skutečné problémy. Kritizoval například rozpoutání debaty o uniformách v době, kdy se vláda chystala zrušit 10 000 učitelských míst.

Dále skrývá krach modelu integrace „po francouzsku“ v oblastech s větší či menší hustotou imigrantů. Model mytické - úplné a rychlé integrace během jedné generace - nefunguje již 30 let, ve Francii vznikla řada měst, která jsou skutečnými ghettys s katastrofálními sociálními, kulturními a tudíž i školskými poměry. Je opravdu těžké najít dnes recept na řešení toho, co se neudělalo od 60. let, co dále zhoršuje současná ekonomická krize, nárůst nerovností a celková mezinárodní situace.

Skrývá neschopnost politiků čelit nárůstu komunitarismu a islamizace; zejména otázka islámského závoje čas od času otrásá francouzským školstvím již od 80. let. Uniforma se logicky některým, jak na pravém, tak levém politickém spektru, jeví jako „hradba“ proti nájezdu závoje. Proto se spojuje s další velmi „francouzskou“ debatou na téma laicity.

Skrývá neschopnost veřejnosti nalézt řešení šikany a násilí ve školách. A v neposlední řadě skrývá slabost společnosti, ve které ani občané ani politici nenacházejí morální odvahu osvobodit se od extrémní komerce a „diktatury značek“.

Ke starému problému se vrací v roce 2011 týdeník *Express*³. Ve stručnosti shrnuje diskuzi z roku 2003 a připomíná, že myšlenku uniforem oprášil francouzský ministr školství o pět let později (tedy v roce 2008), tentokrát s důrazem na **prvek integrace**. Deník dále konstatuje, že myšlenku uniformy vítá i současný premiér Francois Fillon a pravicové politické strany. Kromě politiků podporuje toto hnutí i značná část rodičů. Podle průzkumu, který v roce 2004 provedl deník *Le Parisien*, představuje uniforma pro 68% rodičů prostředek k tomu, aby jejich dítě bylo ve třídě akceptováno. 48% dotázaných rodičů se naopak domnívá, že návrat k uniformě by toto očekávání nenaplnil.

USA

Spolu s průmyslovou revolucí a stěhováním lidí z venkova do měst se datuje vznik státního školství v USA do poloviny 19. století. Ve srovnání s jinými industrializovanými národy byl nárůst státních škol v USA od roku 1850 výjimečný. Státní školství ale samozřejmě nebylo dostupné všem. Elita podporovala docházku svých dětí do přípravných škol, zatímco chudým a minoritám bylo školství odepřeno. Existovaly i školy, které byly pro chudé a minority, řečnický nazývané „rovné“ (equal), ale nerovnosti jejich vzdělávání, výstupů vzdělávání i následných zaměstnání byly zřejmé. Brzy byly ustaveny vazby mezi třídou, rasou, pohlavím i regionem a kvalitou vzdělání amerických studentů. Přesto, na rozdíl od systému v Británii, vnímali američtí občané státní vzdělání jako stejnou šanci pro každého. Samozřejmě, školy pro černochoy byly vždy podřadné. Studentské oblečení v těchto školách bylo do značné míry určeno hmotným a kulturním původem studentů a udrželo si i významnou genderovou odlišnost po téměř století. Definice rovného vzdělání pro všechny se mění až v 60. letech se studentskými výzvami k genderovému, rasovému a třídnímu pořádku v USA.

Školní uniformy mají silné kořeny v soukromém (farním) sektoru. Politika školních uniforem nebyla zpochybňována během celé první poloviny 20. století. Na konci padesátých a začátkem šedesátých let, se objevily protesty a debaty kolem katolických laiků a nošení uniforem.

³ *Faut il retablir l'uniforme scolaire*. Dostupné na: www.lexpress.fr/actualite/societe/education

Protesty byly zaměřeny na témata jako:

1. uniformy jako narušení rodičovských práv a povinností - uniforma byla ukazatelem ubývajícími rodičovských práv, rodiče by měli být podporováni v plnění svých povinností, jež by se neměly rozměňovat diktátem soukromých a farních škol;
2. uniformy podporují konformitu a podobnost - má právě toto být cílem výchovných a vzdělávacích procesů?
3. školní uniformy nejsou ve skutečnosti levnější - argument, kterým církev operovala vůči chudým rodinám;
4. při vstupu do „reálného světa“ děti stejně narazí na sociální, rasové, genderové a jiné nerovnosti.

Obavy dosáhly takových rozměrů, že se laikové dožadovali slyšení u Národního kongresu katolických učitelů. Tato změna se odehrávala v době, kdy Vatikán II⁴ podstatně změnil poslání katolické církve a poslání katolického vzdělávání. Byl to významný precedent pro nadcházející hnutí za lidská práva a studentská hnutí.

Donedávna vyžadovaly uniformy v USA pouze soukromé školy. O zavádění uniforem do státních škol se kontinuálně debatuje od konce osmdesátých let. Významným podnětem bylo **podpoření uniforem prezidentem Clintonem**. Prezident Clinton ve svém projevu ke stavu Unie (1996) a při několika dalších příležitostech (vstupy v rádiu 1996, 1998, poznámky v diskuzi u Kulatého stolu, 1996) prohlásil, že všech 16.000 státních škol v USA by mělo zavázat povinné zavedení uniforem. Prvotním důvodem bylo omezit incidenty gangů a násilí vyskytující se na půdě škol. Téměř okamžitě americké Ministerstvo školství publikovalo a distribuovalo „Manuál ke školním uniformám“. Během méně než dekády byly školní uniformy zavedeny asi ve čtvrtině základních škol a 12% středních škol.

To, co ale udalo tón nadcházející debatě o školní uniformě a současnému reformnímu hnutí, bylo Clintonovo ničím nepodložené prohlášení, že **„hovoří na základě zkušenosti o výhodách studentských uniforem“**. Podnět k celé diskuzi o politice školních uniforem a jejich účinnosti byl tak postaven na **čiré spekulaci bez jakýchkoli vědeckých důkazů**.

David Brunsmas (2004) proto upozorňuje, že debaty o výhodách a nevýhodách školních uniforem z pohledu rodičů, vedení školy, pocitů studentů a dalších zainteresovaných stran se

⁴ Druhý vatikánský koncil bylo shromáždění více než 2500 katolických biskupů, které svolal papež Jan XXIII. a jež zasedalo v letech 1962-1965. Cílem koncilu bylo reagovat na potřeby doby. Diskutovaná otázka - Církev v moderním světě a ekumenismus

zřídka kdy pohnou za hranici spekulace, že se odvíjejí **pouze na emoční úrovni** a nediskutuje se o empirických důkazech, teoretických vhladech a na solidním vědeckém podkladu.

Není úplně pravda, že k tématu školních uniforem a s tím souvisejícím chováním studentů a jejich výsledků, nebyl udělán žádný empirický výzkum. David Brunsmma (2004) uvádí autory jako například Black (1998), Gregory (1998), King (1998), West (1999), White (2000). Nicméně tito autoři, podle jeho názoru, neuspěli při rozlišení empirické a spekulativní literatury.

Výzkum politik školních uniforem a související publikování se začalo objevovat kolem roku 1994 (i když se první vážné úvahy o tématu objevily již v roce 1991), v roce, kdy Long Beach Unified School District, jako první v zemi, zavedl pro žáky základních a středních škol nošení uniforem. Americké zdroje uvedly, že po zavedení uniforem pro 70 000 žáků, se následně zjistil podstatný pokles u kategorií: vyloučení (o 43%), bitky (o 54%), šikana (o 70%), nošení zbraní a loupeží (o 20%) a napadení zaměstnanců škol (o 50%). Podobné statistiky zaznamenaly i další americké státy a i když **se neprokázalo**, že jsou tato zlepšení důsledkem nošení uniforem, bezesporu to přispívá k pozitivnímu vnímání uniforem a snaze jejich nošení podporovat.

Přes veškeré úsilí o shrnutí stále chybí důkladný kritický pohled na stav empirického výzkumu všech zainteresovaných stran. Dlouhodobá debata vedená napříč Spojenými státy je přínosem hlavně v tom, že **nastoluje téma bezpečnosti a kontroly škol** a vztahu mezi osobní svobodou a obecným prospěchem. Ztělesňuje procesy sociálních a vládních změn, představujících pro mnoho studentů demokracii, které se mohou aktivně účastnit.

David Brunsmma (2004) také analyzuje několik studií na téma školních uniforem. Jedna z prvních pochází z roku 1991 (Stevenson a Chun) a byla objednána ředitelem okresní školské rady. Cílem ankety bylo zdokumentovat vliv politiky uniforem na finanční nároky, docházku, nabyté vzdělání, školní klima, apod. Dotazníky byly rozdány 301 ředitelům a učitelům a 268 rodičům. Zúčastnily se ho především školy s afro-americkými studenty z nízkého socioekonomického prostředí. Vzorek pokrýval základní i střední školy. Tento výzkum realizovaný na nenáhodném vzorku učitelů a rodičů obsahoval jak popisná data, tak korelační analýzy. Popisná data identifikovala důvody, proč jsou uniformy v těchto školách třeba. Závěry byly následující: studenti nevnímají oblečení jako důležité, ušetří se peníze za značkové oblečení, menší strach rodičů, že se děti kvůli získání módního oblečení zapletou do nežádoucích činností. Jak ředitelé, tak učitelé věřili, že uniforma snižuje množství fyzických potyček

a zlepšuje celkové chování žáků, rodiče zaujímali názor, že jim uniforma šetří peníze a učí děti, že oblečení není to nejdůležitější, a asi 30% všech respondentů se domnívalo, že uniforma posiluje u dětí soustředění na výuku. Obě skupiny respondentů věřily, že uniformy mají pozitivní dopad na školní klima. Korelační analýzy se pokusily „prověřit“ tyto smyslové výsledky ve vztahu ke studijním výsledkům a docházce. **Nebyla nalezena žádná statisticky významná shoda.**

O rok později Woods a Ogletree (1992) zpracovali podobnou, ale rozsahem menší studii. Prověřili data od 30 rodičů (15 Afroameričanů a 15 Hispánců), jejichž děti navštěvovaly státní základní školu v oblasti Chicaga. Přehled se zabýval názory na návrhy oblečení a na tlak módou ovládaného okolí, možností šetřit peníze, sebehodnocením dětí, studijními výsledky a dalšími otázkami. Většina z tohoto malého nenáhodného vzorku rodičů souhlasila, že tlak okolí na oblékání představuje problém, který může uniforma eliminovat. Téměř 2/3 (60%) si nemyslely, že uniforma odstraní šikanu. Tato studie, stejně jako ta předchozí, ukázala, že je pro zavedení uniforem absolutně nezbytná podpora rodičů. Brunsma si nicméně pokládá kritickou výzkumnou otázku: jestliže neexistuje žádný důkaz kromě pocitu, že uniforma ovlivňuje samotný proces školního vzdělávání, jaký rozdíl přinese případná podpora rodičů, pokud je založena na zpochybnitelných předpokladech?

Respondenty pro další studii (Glaser a spol., 2000) byli rodiče 426 studentů čtvrtých tříd ve školách v Lafayette County, Mississippi. Všichni obdrželi dotazník a 33,8% vrátilo dotazníky vyplněné. Výzkumníci zvolili 4. třídu, protože věk mezi 10 a 11 lety reprezentuje důležitou vývojovou fázi, kdy oblečení začíná být pro děti důležitější než v nižším věku. 56% rodičů vyjádřilo uniformám na státních školách silnou podporu nebo jen podporu. Většina souhlasila, že uniformy odstraňují aspekt oblečení jakožto kulturního vyjádření, eliminují rozdíly sociálního a ekonomického zázemí rodin, jsou levnější než jiné druhy oblečení, neohrožují dětská práva a neomezují dětskou tvořivost a individualitu. Autoři se dále zaměřili na sociální korelace těchto stanovisek a našli jen jednu významnou korelaci: rodinný příjem ovlivňuje vnímání ceny uniformy ve vztahu k jinému oblečení. Takový výzkum podle Brunsmy jen málo přispívá k pochopení otázky nošení školní uniformy, nicméně učitelé i rodiče jsou tímto kritériem hodně ovlivňováni.

Výzkum DeMitchella, Fosseye a Cobb'se (2000) se věnoval pohledu na vnímání náhodně vybraného vzorku ředitelů základních a středních škol v celonárodním měřítku. Zajímalo je několik citlivých témat: dopad uniformy na chování, studentská ústavní práva, uži-

tečnost uniformy v kontextu přípravy na dospělost, vliv uniformy na snížení sexuálního obtěžování a úroveň podpory povinným uniformám. Ve skutečnosti se autoři výzkumu zaměřili nejvíce na poslední téma. Výsledky ukázaly, že ředitelé na druhém stupni základních škol podporují uniformy víc než ředitelé na prvním stupni, a dokonce více než ředitelé středních škol a gymnázií. Autoři nepokročili dále v empirické analýze, pouze doporučili další výzkum.

Zajímavý byl celonárodní telefonický průzkum, kterého se účastnilo 755 ředitelů, provedený ve spolupráci s dodavatelem oblečení Land's End v roce 2000. I když nejsou k dispozici informace o metodologickém přístupu tohoto výzkumu, vzbudil hodně pozornosti. Zpráva konstatuje, že více než 2/3 dotazovaných ředitelů byly toho názoru, že: uniformy zlepšují obraz školy v komunitě (84%), zvyšují disciplínu ve třídě (79%), motivují v kolektivu (76%), posilují ducha školy (72%), dávají prostor k soustředěnosti na školní program (67%) a zlepšují bezpečnost (62%). Poměrování účinnosti uniforem bylo založené na posouzení ředitelů (88%), komentářích rodičů (78%), učitelů (76%), studentů (62%) a záznamech disciplíny (57%) a docházky (47%). **To, co ve výčtu ovšem chybí, je vědecký důkaz.**

Určitý návod, jak se posunout k empirickému pochopení účinnosti politik školních uniforem, nabízejí King (1998) a Paliokas a kol. (1996) :

- Použitím analýzy trendů v rámci školy k určení, zda jsou konečné změny opravdovými změnami nebo očekávatelnými změnami;
- Srovnáním uniformovaných a neuniformovaných studentů na řadě výstupů;
- Odpovídajícími měřeními a kontrolou proměnných a procesů pro statistickou analýzu k určení vztahu příčiny a následku.

Kvalitativní výzkumy nicméně pomohly vystavět teorii a naznačit důležité směry pro kvantitativní studie velkého rozsahu. Jedna taková studie existuje, dizertace Williams-Davidson (1996) z arizonské univerzity. Věnovala se postupům, úskalím, procesům, útrapám a kritickým elementům kolem povinného prosazování dobrovolné politiky zavádění školní uniformy v městské základní škole. Za použití kvalitativních dat a na základě patnáctiměsíčního pozorování studie shledala, že se hodnocení situace velmi liší podle toho, zda se jedná o zastánce či odpůrce uniforem. Tvrdí, že takové závěry otevírají širší téma zápasu mezi dospělými a žáky na poli změn, kontroly a způsobu vzdělávání. I když studie neprokázala žádný účinek uniforem, který by nebyl navázán na jiné postupy, kurikulární, politické či další změny ve

škole, uvedená dizertace výstižně hodnotí realitu stojící za prosazováním standardizovaného oblečení ve státních školách: mikropolitiky; iracionální obavy; neexistence norem sociálních, kulturních a vzdělávacích změn; mínění aktérů veřejného vzdělávání.

V následujícím roce vznikla na University of Washington další zajímavá dizertace. Murphy (1997) opět sleduje základní školu, která zavedla uniformy. Používá smíšenou metodologii hloubkové případové studie a základních popisných statistik před a po zavedení uniforem, zabývá se vztahem k disciplíně, studijním výsledkům (na základě standardizovaných testů) a názory žáků, rodičů i učitelského sboru. Autorka dizertace zjistila, že výsledky testů se opravdu po zavedení uniforem zlepšily, nicméně toto zlepšení vysvětluje tím, že žáci jsou „už druhý rok v konzistentním studijním programu a mají dobrou přípravu“. Čímž v podstatě vysvětluje, že zlepšení nebylo způsobeno nošením školní uniformy. Nedostatky v chování se po zavedení uniforem snížily, ale Murphy to opět nepřičítá uniformě. Podle jejího názoru to bylo důsledkem jiných, v té době zaváděných programů, jako například „problem-solving curriculum“. Uzavírá proto, že uniforma by měla být součástí širšího komplexního plánu, zaměřeného na studijní úspěch všech dětí, který využívá všech lidských, materiálních a sociálních zdrojů.

Dizertace a studie jsou cenné tím, že posunuly vpřed jak výzkum, tak i porozumění procesům, které s politikou zavádění školních uniforem souvisejí. Nicméně jejich výsledky postrádají statistickou kontrolu a přehled metodologických předpokladů. Studie tak neposkytují možnost zevšeobecnění, které by mohlo být využito jinými školami zvažujícími, zda uniformy zavést.

2.4 Školní uniformy v ČR

Na školách v České republice nemají uniformy téměř žádnou tradici. Presová (2010) ve své diplomové práci uvádí zdroje, ve kterých našla první zmínky o jednotném akademickém šatu, který od evropských univerzit přebrala i univerzita pražská. Uvádějí, že v roce 1368 byl pražskému rektorovi předepsán červený talár s hermelínovým pláštěm a speciální pokrývkou hlavy. Mistři a doktoři měli předepsané taláry červené a na hlavách nosili barety, kterými se odlišovaly jednotlivé fakulty. Jednodušeji se odívali bakaláři. Jejich oděv prý neměl ani hedvábnou podšívku, ani kožešinu a na hlavách nosili místo baretu jakousi kuklu. Nejprostěji byli

oblečení studenti, jejichž oděv se podobal řeholnímu. Vždy měl kapuci, dlouhý či krátký rukáv a límec. V Praze studenti bydlící na kolejích nosili červený šat, studenti klášterních škol fialový, sahající až ke kotníkům. Odpor studentů k uniformám sílil do té míry, že na přelomu 15. a 16. století bylo od jejich nošení upuštěno.

V 19. století se ve vzdělávacích institucích uniformy opět objevily. Píše se především o uniformách, které byly v Evropě zaváděny na středních a vysokých školách a skládaly se z fraku a těsných kalhot různých barev a materiálů.

Lze tedy hovořit o určité historii uniformy v českém školství, nicméně, tak jako pravděpodobně neexistuje ucelená historie uniforem ve světě, pramenů o vývoji školních uniforem na našem území je velmi málo.

Jako určitá výjimka mohou být vnímány sokolské a skautské stejnokroje. Později také stejnokroje svazácké a pionýrské, které se od padesátých let 20. století staly především součástí politické propagandy.

Původní sokolský kroj navrhl, stejně jako první sokolský prapor, Josef Mánes. Pozdější úpravy kroje navrhovali František Ženíšek a František Kožíšek. Základní součástí kroje se stala červená košile, o které se traduje, že ji do Prahy přivezl jeden ze zakladatelů Sokola Jindřich Fügner, zanícený obdivovatel idejí italského obrození a Garibaldiho. Dále rezné kalhoty, kazajka a kulatý klobouk zdobený kokardou s pérem.

„Mnoho lidí si myslí, že sokolský kroj vznikl jako dobová móda. Ale to vůbec není pravda. Od začátku byl míněn jako provokační, jako něco, co na sebe mělo upozornit, a také upozornilo,“ říká Jiří Sobotka, starosta Sokolské župy Plzeňské.

Vlastenecké zaměření Sokola se projevovalo od začátku a jeho vystupování - výlety v krojích, účast na národních slavnostech, veřejná cvičení aj. - povzbuzovalo národní sebevědomí. Sokol byl nepohodlný pro všechny totalitní režimy, které ho v průběhu našich dějin třikrát zlikvidovaly. Poprvé byl zakázán za války v roce 1915, podruhé jej rozprášili nacisté v roce 1941 a potřetí jej pohltila „sjednocená tělovýchova“ po roce 1948. Snahy o obnovu Sokola v roce 1968 udusila normalizace a teprve v lednu 1990 byl opět (již počtvrté) vzkříšen k novému životu⁵.

Pestrrou paletu současných slavnostních sokolských krojů nejen českých sokolských jednot, ale i mnoha zahraničních, jsme mohli vidět během XV. všesokolského sletu v létě 2012, kdy Sokol slavil 150 let od svého založení.

⁵ Dostupné na: www.sokol-cos.cz

Skauting pronikl z Velké Británie do Čech v roce 1911, o rok později získal název Junák. Tradiční skautský кроj se skládá z košile jednotného střihu, na jejíž rukávy se našívají znaky (příslušnost k městu či obci, oddílu, mezin. organizaci, odbornost apod.), trojčípého šátku s turbánkem a šňůry s píšťalkou. Ke kroji dále náleží kožený pásek s kruhovou přezkou, v jejímž středu je vyobrazena skautská lilie, v horní části je nápis „Junák“, ve spodní heslo „Buď připraven“. Oficiální kalhoty jednotného střihu nejsou udány, v létě se nosí krátké. Typický je klobouk se širokou krempou převzatý od kanadské jízdní policie.

Oba kroje vznikly v jiném období, v jiných podmínkách a s jiným záměrem. Na rozdíl od výše zmíněného provokačního záměru sokolského kroje bylo hlavním cílem skautského oblečení nastolení určité spořádanosti do výprav mladých (převážně) chlapců, v době, kdy pro mnohé z nich ani košile ani boty v létě nebyly vždy samozřejmostí. Oba kroje představují symboly masových hnutí v české historii, jejichž cílem a touhou bylo prospět své vlasti a jejichž myšlenky byly naprostou většinou národa přijímány (a jsou dodnes) s porozuměním a sympatiemi. Tímto prizmatem pak byly a jsou jistě vnímány i příslušné kroje.

To se ale rozhodně nedá říci o kroji pionýrském, respektive svazáckém. Pionýrská organizace (oficiálně ustavena 24.4.1949) byla, po vzoru SSSR, založena jako nástroj k indoktrinaci mládeže komunistickou ideologií. Byla organizována v úzkém sepětí se školou a důraz se kladl na masové zapojení dětí. Pionýrským krojem byl červený šátek (častěji označovaný za rudý s vysvětlením, že představuje symbol prolité krve za věc dělnické třídy) a nejprve bílá, později modrá košile, modrá sukně/kalhoty a odznak. V současné době se Pionýr prohlašuje za nezávislé apolitické hnutí se zásadami podobnými skautským. Pro naprostou většinu lidí však pro svou historii i svůj současný postoj k ní, představuje velký morální problém.

Téma jednotného oblečení ve školách ale nikdy nepřestalo být aktuální. V době ČSSR se o uniformách hovořilo ve spojitosti s podporou rovnosti a soudržnosti mezi studenty. Velkým vzorem v dobách komunismu byl pro nás jistě i Sovětský Svaz, kde byly školní uniformy zrušeny až v roce 1992. Aktuální informační zdroje uvádějí, že centrální povinné zavedení uniforem opět podporuje ruský prezident V. Putin. „*Myslím, že něco takového je nutné,*“ prohlásil. Putin si celý projekt představuje tak, že se schválí federální zákon o povinnosti nosit školní uniformy, ale detaily už si budou jednotlivé oblasti, kraje či města řešit samy.⁶

⁶ *Od září do školy pouze v uniformě.* Dostupné na: www.zpravy.idnes.cz

O uniformách se v České republice začalo znovu hovořit v roce 2005 v souvislosti s řešením nekázně a šikany na polských školách. Tehdejší ministr školství a předseda ultrakatolické Ligy polských rodin Roman Giertych se, na základě případu čtrnáctileté dívky, která kvůli šikaně spolužáků spáchala sebevraždu, rozhodl zavést Program nulové tolerance platný od dubna 2007⁷. Cílem programu bylo zabránit rostoucímu násilí, posílit pořádek a kázeň a potlačit sociální rozdíly mezi žáky na polských školách. Součástí programu bylo i zavedení jednotného oblečení pro žáky státních základních a středních škol. Uniformy měly korigovat nevhodnost oblečení studentů a pomoci zvýšit bezpečnost a posílit pocit sounáležitosti a identifikace se školou.

Jak uvedl polský tisk⁸: *„většina dospělých Poláků (72%) se zavedením uniforem souhlasí, ale poměr mladých do 24 let, kteří s uniformami souhlasí a kteří jsou jejich odpůrci, je již vyrovnaný.“*

Dnes se v Polsku školy mohou samy rozhodnout, zda jejich žáci a studenti budou „uniformovaní“. Některé státní školy si uniformy ponechaly, jiné je používají jen při významných událostech školy a některé od nich zcela odstoupily.

Ani u nás nejsou v současné době uniformy rozšířeny. Používají je převážně některé soukromé základní školy a gymnázia, jako například DINO HIGH SCHOOL v Praze Petrovicích, OPEN GATE v Babicích, RIVERSIDE SCHOOL v Sedlci, Gymnázium JANA AMOSE KOMENSKÉHO v Dubí, Gymnázium (státní) HOSTIVICE, církevní škola SV. AUGUSTINA v Krči. Jedna z prvních státních škol, která zavedla pilotní projekt jednotného oblečení od září 2012 je základní škola FR. PLAMÍNKOVÉ v Praze 7.

Zda tyto projekty mají šanci na úspěch prověří teprve čas. Stejně tak je otázkou kolik dalších institucí bude tento příklad následovat a jaké budou skutečné důvody vedení škol k tomuto rozhodnutí.

Zájem školské veřejnosti o jednotné oblečení zjišťovala svým výzkumem Grée, A. (2012). Dotazníkové šetření prováděla na vybraných státních a soukromých školách v městech Chomutov, Litvínov a Most a dotazovaní respondenti byli žáci těchto škol, jejich rodiče a učitelé. Z výsledků, které předložila, vyplývá, že veřejnost se spíše kloní k zápornému postoji. Nicméně rozdíl mezi oběma stanovisky PRO 49% a PROTI 51% byl velmi těsný, a tak je

⁷ *Polsko chce omezit násilí ve školách.* Dostupné na: www.zpravy.idnes.cz

⁸ *Polsko chce umravnit školáky uniformami.* Dostupné na: www.zpravy.idnes.cz

zřejmé, že na tuto problematiku není mezi aktéry vzdělávání vyhraněný názor. Do jisté míry lze usuzovat, že výzkumný vzorek nebyl dost široký a výsledky byly také ovlivněny oblastí, kde byl průzkum prováděn.

V jiné práci Presová (2010) popisuje šetření, které prováděla v letech 2007 u 102 žáků a studentů základních škol a gymnázií na Moravě. Výsledkem šetření, zda zavést školní uniformy na českých školách, bylo PRO 32%, PROTI 48% a 20% dotázaných nebylo rozhodnuto. Opět se potvrzuje spíše negativní postoj.

Jinak dopadla anketa provedená v roce 2010 Národním parlamentem dětí a mládeže (NPDM)⁹, který se rozhodl zjistit, je-li vůbec o zavedení uniforem na českých školách zájem. Dotazník byl jednoduchý, skládal z jediné otázky a sedmi různých odpovědí, které eliminovaly zavádějící odpovědi. Otázka zněla: „*Jaký je Váš názor na zavedení školních uniforem?*“

Respondenti měli na výběr jednu ze sedmi odpovědí:

- a) Jsem pro jejich zavedení jak na základních, tak na středních školách.
- b) Jsem pro jejich zavedení jen na ZŠ.
- c) Jsem pro jejich zavedení jen na gymnáziích.
- d) Jsem pro jejich zavedení, ale jen za reprezentačními účely (koncerty, akce školy...).
- e) Nevím, záleželo by na ceně a vzhledu.
- f) Jsem proti, nápad se mi nelíbí.
- g) Jiná možnost.

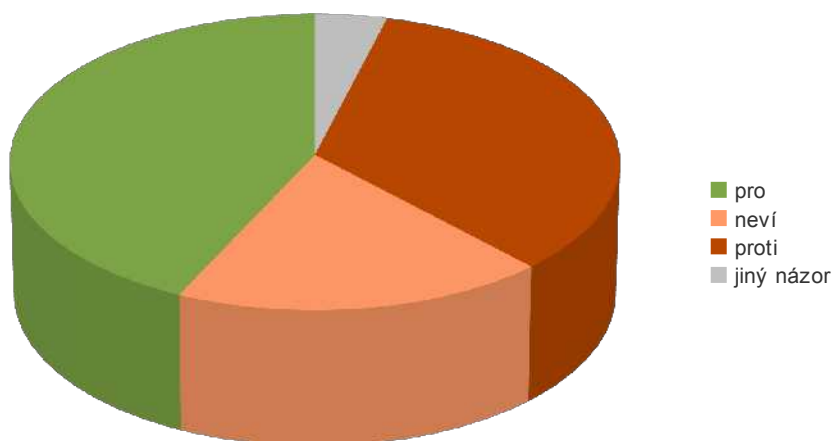
Jednotlivé odpovědi se následně zapisovaly do přehledné tabulky, která obsahovala tyto údaje: jméno, rok narození, pohlaví, odpověď a podpis. Výzkum probíhal ve více než pěti městech České republiky a zúčastnilo se ho 1769 respondentů ve věku od deseti do šedesáti tří let. Nejpočetnější skupinu tvořili studenti ve věku 14 - 20 let. Ženy pak počtem 1076, tedy 61%, převažovaly muže, kteří tvořili zbylých 39%.

⁹ Skřebská, A. *Chceme školní uniformy?* Dostupné na: www.adam.cz/clanek-2009020023

Celkové výsledky byly následující:

- a) 268 pro zavedení na ZŠ a SŠ
- b) 86 pro zavedení na ZŠ
- c) 168 pro zavedení na gymnáziích
- d) 237 pro zavedení za reprezentativními účely
- e) 343 neví
- f) 599 proti
- g) 68 jiná možnost

Pro přehlednost v názorech byly odpovědi následovně sloučeny a zpracovány do grafu: PRO (odpovědi a - d) 43%, PROTI 34%, neví 19% a jiný názor 4%.

pro	43
neví	19
proti	34
jiný názor	4

Zdroj: Týden.cz Dostupné na www.tyden.cz

Za povšimnutí stojí 19% zastoupení možnosti „nevím“, na kterou se respondenti odvolávali zejména v souvislosti s cenou a vzhledem stejnokrojů. Pokud by se však měly uniformy zavádět, dle většiny studentů by se toto opatření nemělo týkat jen základních škol. Také nebyl po-

tvrzen původní předpoklad, že ženy budou mít na uniformy odlišný názor než muži. Naopak, jejich odpovědi se téměř shodovaly, rozdíl tvořil maximálně 5%. Z rozhovorů s respondenty také většinou vyplynulo, že mají strach především z pořizovacích cen uniforem. Podle některých by také bylo nejlepší, aby každá škola zavedení stejnokrojů řešila individuálně, dle možností svých studentů.

Ve své diplomové práci se Presová (2010) zaměřila na postoj adolescentů, tedy té věkové skupiny, která podle odborníků svůj vzhled řeší nejvíce. Zajímalo ji, jaké psychologické aspekty studenti identifikují při používání školních uniforem. Jako výzkumný vzorek si náhodně vybrala vždy 8 studentů (2. ročníku) ze tří škol, se kterými vedla diskuze. První škola byla Gymnázium v Babicích (Open Gate), kde jsou uniformy zavedeny a běžně nošeny. Druhé diskuze se účastnili studenti Gymnázia v Dubí (Jana Amose Komenského), kteří si v referendu zvolili nošení uniforem jen při významných akcích školy, a třetí diskuze proběhla na Gymnáziu v Uherském Hradišti, kde nemají jednotné oblečení zavedeno. Z diskuze vyplynula tři hlavní témata. První bylo funkce uniforem. Bez ohledu na to, zda byli studenti pro nebo proti uniformám, vzájemně se shodli na různých funkcích, jako například funkci prestižní, estetické, výchovné, sociálně-ekonomické, časově-hospodárné, identifikační, integrační a reprezentativní. Druhým tématem byl vliv školních uniforem na formování sociální identity, klima školy, pěstování pocitu sounáležitosti, upevňování kolektivu nebo dokonce na studijní výsledky. Poslední téma sledovalo vliv školní uniformy na osobní identitu.

Z diskuzí jasně vyplynulo, že pro dospívající je vzhled velmi důležitý a má velký vliv na utváření jejich osobní identity. Příznivý dopad školních uniforem na osobní identitu studenti spojovali s prestižností (která by ovšem neměla přerůst v nadřazenost či výlučnost), s jejich vzhledem (střihem, materiálem, barvou, apod.) a se zaváděním uniforem do praxe (faktem, zda studenti vědomě nastupují do školy, kde jsou uniformy již zavedeny).

Určité rozdíly v diskuzi zaznamenala Presová v zaměření respondentů na různé druhy identity a rozdílné vnímání pozitivních vlivů. Studenti z Babic spojovali pozitivní vliv uniforem především se sociální identitou a jejich nošení považují primárně za znak sounáležitosti se školou a otázkou prestiže. Naopak studenti z Dubí vidí pozitivní vliv uniforem na formování identity jedince a důležitost připisují nejprve jejich vzhledu, až poté prestižnosti školy.

V čem se ale studenti shodli, byl názor, že pokud uniformy, tak do všech škol a bez výjimek. Uniformy by podle jejich názoru neměly být záležitostí jen několika vyvolených

škol. Každopádně si ale přejí, aby se jejich nositelé měli možnost vídat i ve svém osobním oblečení.

2.5 Aspekty školních uniforem

Psychologické a sociální

„Šaty dělají člověka“

Oděv je něco, s čím se každý člověk denně setkává. Znamé přísloví, které praví, že šaty dělají člověka, má v sobě obsažené mnoho z toho, jak lidé oděv vnímají. Oděv ostatních má velký vliv na to, jak je posuzujeme. Naše vlastní oblečení zase přímo ovlivňuje, jak se sami cítíme a podvědomě řídí i naše chování. Jinak se cítíme ve slavnostním oděvu a jinak zase v oděvu pracovním či domácím. Budoucí maminky často chtějí znát pohlaví svého potomka, aby věděly, do jakých barev mají ladit výbavičku. Sotva se člověk narodí, už nese jeho oděv první znak - znak pohlaví. V naší kultuře se tradičně používá růžová pro holčičky a modrá pro chlapce.

Podle odborníků největší důraz na oděv a celkový vzhled vůbec klade mládež. Vizáž dospívajících dětí je často diktována snahou zapadnout mezi ostatní vrstevníky a pud napodobování je u nich velice silný. Potřebují být součástí kolektivu, kterým je nejčastěji třída a přátelé mimo školu, kteří jsou skoro vždy stejně staří. Pro tento pocit jsou dospívající ochotni se rozcházet se všemi ostatními generacemi, a schvaluje-li nějaký oděv jejich věková skupina, potom jsou námitky rodičů či učitelů zcela bezvýsledné. Mládež také nejsnáze podléhá módním trendům, a proto jsou obchodníci často zaměřeni právě na ni. Mladí lidé si teprve budují vlastní identitu, a proto je jejich vizáž často kopií nebo snahou přiblížit se různým zpěvákům, hercům, modelkám nebo jiným „celebritám“. Často se také v rámci třídy zejména ve vyšších ročnících základních škol vyčleňuje skupina jedinců, která udává styl, a ostatní se snaží jim co nejvíce přiblížit.

Odborníci se shodují, že i nejrůznější módní trendy - v současné době modré džíny, značkové tenisky, trička s nápisy nebo například piercing - mohou být považovány také za jistou „uniformu“. Nikoliv však diktovanou vzdělávací autoritou, ale autoritou mnohem mocnější - společností.

K propagaci klasické uniformy na britský způsob (zejména na základní škole) jistě přispěla i série filmů o Harrym Potterovi.

Vzájemné sledování toho, co kdo má nebo nemá za trendy oděv, může vést až k šikaně nebo sníženému sebevědomí u dětí, které nemají možnost mít oděv, který by si přály. Odpovědí na zvýšenou pozornost zaměřenou na oblečení a vzhled a z toho vyplývající problémy může být řešení ve formě školních uniforem. Pro zavedení uniforem na českých školách se vyslovují i dětské psychologové. Podle jejich názoru by tak ubylo šikany a terorizování dětí ze sociálně slabších rodin. Ty se často stávají terčem posměšků, protože nenosí drahé značkové oblečení. U některých dětí se kvůli tomu projevuje dokonce odpor chodit do školy. Jednotné školní uniformy si proto přeje i stále více rodičů. Podle názoru některých pedagogů by uniformy pomohly také k posílení autority a zlepšení prestiže českého školství v očích veřejnosti a zahraničí.

I psycholog Jan Cimický¹⁰ považuje jednotné oblečení za možné řešení šikany ve školách. Dokonce i malé děti dokáží podle něj být opravdu kruté a šikana nejen kvůli oblečení bývá dost tvrdá. „Školní uniformy skutečně v téhle oblasti ulehčí situaci. Ve chvíli, kdy se nemůžou chlubit, dostávají se na stejnou úroveň. V tu chvíli hrají větší roli například úspěchy ve škole,“ říká Cimický. Není si ale jist, jestli je na uniformy naše společnost připravená.

Podle dětského psychologa Václava Mertina¹¹ (zástupce vedoucího katedry psychologie Filozofické fakulty UK) však uniformy kýžený výsledek nepřinesou. „Sociální rozdíly nejsou dané jen kalhotami nebo sukni,“ říká v rozhovoru pro on line deník Týden. Martin poukazuje na fakt, že děti rozdíly poznají na jiných věcech, například mobilech, hodinkách, nebo školních pomůckách. To všechno vnímáme a víme, že je to drahé. Sociální rozdíly nezaniknou tím, že děti budou nosit uniformy. Přesto Martin není výrazně proti uniformám a je přesvědčen: „že to žádnou velkou škodu nenadělá. Někdo říká, že to může trochu potlačovat individualitu. Já osobně jsem proti podobnému omezování principiálně. Když čtete o některých školách v zahraničí, které mají různé kodexy chování a předepisují, jak velké můžete mít náušnice nebo jak máte mít vysoko sukni nad koleno... Člověk se i proto možná brání věci, která je neutrálnější, protože si představuje, že uniformy jsou jen začátek a pak bude někdo

¹⁰ Vyřeší školní uniformy šikanu mezi dětmi? Dostupné na: www.blesk.cz/clanek/zpravy-udalosti

¹¹ Školní uniformy závist mezi dětmi nevymýtí. Dostupné na: www.tyden.cz/rubriky/domaci/skolstvi

*určovat, jestli smím mít nalakované nehty, nebo ne. Co je komu do toho? Ale že by nošení uniformem dětem ublížilo, měly z toho následky a byly celý život **stádní**, to si nemyslím.“*

Pozitivní přínos vidí Mertin ve zjednodušení ranního oblékání (a to zejména slečnám) a v posílení pocitu příslušnosti ke škole.

Václav Řešátko¹², ředitel škol Dino uvádí: „*Školní uniformy jsou u nás povinné i pro vyučující. Zavádíme je už od první třídy, aby si na ně žáci postupně zvykli a brali je jako přirozenou součást školní docházky. Snažíme se, aby uniformy byly přizpůsobeny věku žáků, takže jiné oblečení má základní škola a jiné gymnázium. Jejich součástí je společenský oblek, uniforma pro každodenní nošení i volnočasové doplňky. Díky tomu, že oblečení dovážíme z Anglie, můžeme se spolehnout na kvalitní materiály i střihy podle posledních módních trendů.*“ Školní uniforma podle něj zároveň zvyšuje u studentů pocit zodpovědnosti a příslušnosti ke své škole, tedy posiluje sociální identitu. Odpadají také každodenní starosti nad tím, co si ráno obléknout. „*Na zavedení uniformy v naší škole máme vesměs kladné reakce od žáků i učitelů. Děti uniformy nosí rády, hlavně na základní škole. Na gymnáziu se občas setkáváme s názorem, že by se děti chtěly oblékat po svém, ale to souvisí hlavně s věkem studujících teenagerů,*“ doplňuje Václav Řešátko.

Estetické a praktické

„Co se v mládí naučíš...“

Estetický vzhled uniformy podle některých názorů zaručuje konzervativnost a formálnost a zamezuje různým módním výstřelkům a výstřednímu oblečení na školách. Pravděpodobně z tohoto důvodu řada učitelů jejich zavedení schvaluje. Decentní barvy a formální střih působí elegantním dojmem a může naučit studenty kultivovanosti a vkusu.

Pozitivně mohou uniformy působit hlavně na ty studenty, kteří úpravě zevnějšku nevěnují dostatečnou pozornost a jsou častým terčem kritiky svých učitelů. Uniforma také usnadní výběr oblečení a ušetří čas.

Naopak špatně zvolené střihy a materiál mohou napáchat velké škody. Uniformy pak nepůsobí elegantně a jsou nefunkční. V létě je v nich horko a v zimě naopak. Nevhodná délka

¹² *Školní uniformy na českých školách? Možná už brzy.*
Dostupné na: www.zena.centrum.cz/deti/skolaci-a-pubertaci

sukně může vypadat komicky a ne všem dětem, vzhledem k jejich tělesným dispozicím, bude vybraný typ oblečení slušet.

Dalším negativem jsou bezesporu náklady. Kompletní uniforma - košile, vesta, sako, sukně nebo kalhoty a kabát je drahá záležitost (cena se může vyšplhat i přes deset tisíc). Ne všichni rodiče mohou svým dětem pořídit tento „startovací set“, nemluvě o doplňování jednotlivých částí oblečení během roku. Levnější nekompletní uniformy (trička, mikiny) mohou být finančně neefektivní, protože rodiče zase dokupují (často na doporučení školy) jednobarevné tmavé spodní části oděvu.

2.6 Argumenty PRO a PROTI

Kdysi v kraji DeKalb (Illionis, USA) rozhodlo vedení kraje zlepšit studijní výsledky dětí pomocí jablek. Vedení kraje usoudilo, že jsou zdravá a že si zdravé děti ve škole vedou lépe. Selským rozumem došlo k závěru, že děti, které snědí každý den ve škole jablko, budou mít méně absencí, budou pozornější, a tak selepší celkové studijní výsledky kraje. Zahájilo proto iniciativu „Jídlem k úspěchu“, která spočívala v požadavku, aby si všechny děti nosily do školy jablko a učitelé dohlíželi na jeho snědení. Někdo však poukázal na skutečnost, že tato iniciativa může být vnímána jako příspěvek rodin na veřejné vzdělávání a že by se proto o jablka pro děti z hůře situovaných rodin měl postarat kraj. Vedení kraje ve své moudrosti řeklo: *„Dobře, nebudeme tedy trvat na jablku. Může to být i hruška či broskev. Každá škola si může vybrat 2 druhy ovoce a každý žák si jedno z nich bude nosit. Tím dáváme rodinám na výběr a nejsme povinni nabízet ovoce zadarmo.“*

A tak se i stalo. Některé rodiny byly s povinným výběrem spokojeny. Především ty, ve kterých se ovoce konzumuje tak jako tak a které se ztotožnily s názorem, že uvedená iniciativa vylepší celkové studijní výsledky kraje. Jiné rodiny s tím z různých důvodů nesouhlasily a žádaly dobrovolnost programu. Jedna dívka nosila rovnátka a nemohla tedy jíst ani jablka, ani hrušky, ani broskve, ale vedení jí nepovolilo banány. Jeden chlapec trpěl zažívacími a střevními problémy, ale vedení mu nepovolilo vitaminové náhražky. Rodině vlastníci vinici nepovolili výměnu předepsaného ovoce za hrozny. A děti, které si prostě jen stěžovaly, že jim povinné ovoce nechutná, byly vnímány jako problémové. S postupujícím časem protesty sí-

lily, ale vedení je všechny odmítalo s tím, že program nemůže být úspěšný, pokud v něm nebudou zapojeny VŠECHNY děti.

Padl návrh učit raději děti správné výživě, ale byl zamítnut s tím, že by to kladlo velké nároky na učitele. Dietologové přispěli do debaty prohlášením, že neexistuje žádný důkaz o tom, že politika povinné konzumace ovoce zlepší školní výsledky, ale vedení kraje nadále spoléhalo na své spekulace. Skupina zainteresovaných občanů prohlásila, že úkolem krajského vedení není diktovat stravovací politiku - to, že je právo a odpovědnost rodičů. Vedení tento argument nebralo v potaz. Mezitím se začaly zlobit rodiny, které program podporovaly. Vůbec jim nedocházelo, že mohou svým dětem dávat jablko i bez oficiálního školního programu, dokonce i bez vzdělávací politiky. Získaly dojem, že benevolentní přístup k povinnému ovoci naruší jejich snahu dětem jablka nutit. Jejich argumenty byly následující: „*Nemusím řešit co dát každý den do krabičky s obědem, když je to vždy jablko. Jablka jsou levnější než jiné pochutiny, které děti požadují. Když dítě sní jablko, nebude už mít chuť na jiné nezdravé pochutiny.*“ Občané, kteří se postavili tomuto diktátu, smutně potřásli hlavami a cítili rozčarování jak ze školního systému, tak z rodičů, kteří to sice možná mysleli dobře, ale pro stromy (s jablky) neviděli les. (Brunsma, 2004)

Z tohoto parodického příběhu je zřejmé, jak demagogické argumenty mohou zaznívat na obou stranách. Uniformy budou mít vždy své zastánce a odpůrce.

Téma školních uniforem zajímá nejenom odbornou, ale i laickou veřejnost. Vděčným fórem je internet, který umožňuje na různé články o školních uniformách bezprostředně reagovat v diskuzi.

Nejčastější názory PRO:

- uniformy jsou reprezentativní a elegantní (řeší nevhodné oblečení ve škole);
- vyjadřují příslušnost ke škole (propagace školy);
- podporují soudržnost mezi žáky;
- dávají pocit hrdosti na školu (sounáležitosti se školou);
- potlačují šikanu kvůli sociálním a kulturním odlišnostem;
- rodiče utratí méně peněz za oblečení;
- praktické výhody (odpadnou dohady co na sebe);
- pozitivně ovlivní chování žáka ve škole i na veřejnosti;
- zvyšují bezpečnost dětí (jsou lépe vidět).

Nejčastější názory PROTI:

- uniformy potlačují osobnost žáků a studentů;
- podporují stádnost;
- nejsou vhodné do teplého či naopak velmi chladného počasí (obava z nefunkčnosti);
- pokud uniformu tvoří například pouze tričko, není dost reprezentativní na kulturní a společenské akce školy
- nesmazávají sociální rozdíly, neboť děti i na jiných věcech (mobil, svačina, aktovka, atd.) poznají, kdo má víc peněz;
- jsou drahé, často nekvalitní a neslušivé;
- mohou vzbudit větší zájem pedofilů;
- v ČR není tradice nošení uniforem (asociace s pionýrskými stejnokroji).

Shrnutí

Z analytické části práce je zřejmé, že jsou tábory zastánců a odpůrců uniforem prakticky stejně početné. Diskuzí se účastní lidé všech věkových kategorií, muži i ženy, lidé rozdílného politického smýšlení i sociálních skupin a podobně jako při volbách jsou hlasy téměř vyrovnané. Zda jsou naděje vkládané do zavedení školních uniforem či naopak obavy z jejich nošení oprávněné, nebylo zatím žádnými vědeckými studiemi potvrzeno. V ČR je zavádění uniforem teprve v počátcích a názory na uniformy a všechny aspekty, které s tématem souvisí, jsou stejně rozmanité jako všude ve světě. Důležitější než samotný pohled na uniformy je podle autorky otázka: **Proč se některé školy v současné době rozhodují školní uniformy zavádět a s jakými výsledky?**

3. Průběh výzkumu

3.1 Metody a postup výzkumu

Zdrojem informací pro diplomovou práci byla odborná literatura, výzkumné studie, dizertace, novinové články a internet. Při sběru primárních dat pro výzkumnou část práce byl využit kvalitativní přístup. V případě kvalitativního výzkumu se výsledků nedosahuje pomocí statistických procedur nebo kvantifikací. Většinou se jedná o řízené rozhovory, o výzkum názorů. Kvalitativní metoda byla využita při osobních návštěvách vybraných škol, kde autorka získala potřebné informace technikou rozhovoru. Rozhovory byly zaznamenány na diktafon a později přepsány do písemné podoby. Otázky rozhovoru byly zaměřené na řízení konkrétní změny ve škole - na zavádění školních uniforem. Podkladem pro přípravu interview bylo stanovení výzkumných otázek:

Výzkumné otázky:

1. Jaký názor na uniformy mají různé skupiny aktérů ve škole?
2. Má zavedení uniforem v ČR šanci na úspěch?
3. Jak nejlépe postupovat při zavádění uniforem do praxe?

3.2 Stanovení okruhu respondentů

Výběr respondentů k realizaci kvalitativního výzkumu byl nenáhodný. Autorka oslovila ředitele škol, kteří školní uniformy aktuálně zavádějí. Školy, které byly vybrány, se sice všechny nacházejí v hlavním městě Praze, což by se mohlo brát z hlediska výzkumu jako nedostatečně vypovídající, ale vzhledem k tématu práce je podle autorky důležitější, že jsou rozdílného zaměření a fungování. Výzkumný soubor tvořily: dvě české státní školy, jedna mezinárodní soukromá škola a jedna církevní škola. Telefonicky byly domluveny schůzky a všechny čtyři školy autorka osobně navštívila. Rozhovory vedla s řídícím pracovníkem školy nebo se zři-

zovatelem. Všichni respondenti souhlasili se záznamem na diktafon, neměli zájem znát otázky dopředu a netrvali na zpětné verifikaci zjištění. Sběr dat probíhal od poloviny měsíce ledna do konce února 2013.

3.3 Příprava rozhovoru

Připravené výzkumné otázky autorka ověřila nejdříve na pilotním výzkumu. Na základě pilotního výzkumu se autorka rozhodla přejít od strukturovaného rozhovoru k polostrukturovanému. Strukturovaný rozhovor má jasně formulované znění otázek i jejich pořadí. Výhodou této metody je jednoduché vyhodnocování pořízených informací, nevýhodou naopak nemožnost přirozené komunikace v průběhu dotazování. Ve volném (nestrukturovaném) rozhovoru nejsou zase otázky předem dané, vznikají při přirozené komunikaci mezi tazatelem a respondentem. Problémem při tomto druhu rozhovoru je vyhodnocování výsledků, neboť otázky se mohou u jednotlivých respondentů výrazně lišit. Jako nejvhodnější se pro výzkum ukázal částečně řízený (polostrukturovaný) rozhovor, kdy autorka použila předem připravené otázky, ale měla možnost měnit jejich pořadí a mohla pokládat doplňující otázky. Rozhovor byl zaznamenán na diktafon. Délka interview se při pilotním ověřování ukázala jako přiměřená, z časového hlediska nebylo tedy nutné dělat žádné změny.

4. Výsledky práce

4.1 Výsledky rozhovorů s řediteli škol

Rozhovor č. 1 - soukromá mezinárodní škola Park Lane, zřizovatel Jan Bébr

1. Můžete prosím představit vaši školu?

Od roku 2005 provozujeme dvě mezinárodní školky s britským výukovým programem (na Praze 5 a 6). V roce 2008 jsme otevřeli první stupeň mezinárodní školy Park Lane International na Norbertově (Praha 6). Od září roku 2013 otvírá škola i druhý stupeň a víceleté gymnázium v centru Prahy (Praha 1). Obě mateřské školy i mezinárodní školu Park Lane řídí výkonný ředitel Paul Ingarfield (UK). Právě s Paulem jsme začali řešit otázku uniforem na našich školách. Dohromady máme 233 dětí.

2. Jak školní řád vaší školy upravuje styl oblékání žáků?

Dost obecně. Školní řád obsahuje jistá pravidla oblékání, dress code. Žáci by měli chodit do školy upraveni, nenosit sportovní oblečení a podobně. Přesto se stává, že děti přijdou do školy nevhodně oblečené. Hlavní problém nicméně nevidím v psané formě pravidel, ale v komunikaci s rodiči. Rodiče pravidelně neupozorňujeme, že si dress code hlídáme a trváme na něm. Do budoucna musíme rozhodně zlepšit komunikaci s rodiči. Problém by mohly také řešit školní uniformy.

3. Upravujete nějakým způsobem styl oblékání učitelů?

Pro učitele máme interní směrnici *Staff handbook*, která dress code učitelů a zaměstnanců školy upravuje dostatečně. Učitelé pravidla respektují a funguje to dobře. Zde problém nevidím.

4. Jaké má škola oficiální symboly, rituály či ceremonie?

Podrobně máme například popsané používání loga. Máme jasně daná pravidla, kdy logo použít, v jakých barvách a v jakém formátu. Jinak každý pátek máme *Assembly* (shromáždění pozn. autorky). Je to hodina, kdy se děti z různých tříd mají možnost setkat, předvést co se naučily nebo nacvičily nového. Diskutují na určité téma, vyhlásí se *Star of the week* (nejúspěšnější žák týdne, pozn. autorky), pográtuluje se dětem, které měly narozeniny. Rodiče jsou vítáni. Další akce pro děti i rodiče (dohromady jich je asi 5 za rok) jsou například International day, zahájení školního roku, vánoční besídka, ukončení roku, apod. Také organizujeme výlety mimo školu. Zde bych obzvlášť rád viděl školní uniformy, pokud by byly určeny například pouze pro slavnostní použití, aby děti školu reprezentovaly.

Historicky nabízíme tmavě zelená trička a modré mikiny s logem školy, které používáme na sportovní akce. Děti je nosí také na tělocvik a mohou si je koupit v kanceláři školy.

5. Jaké byly důvody k zavedení uniforem?

Hlavní důvod pro nás byl, aby děti byly na školu hrdé, aby si utvořily určitou identitu se školou. Také je pro nás důležité, aby školu reprezentovaly navenek.

6. Takže by se dalo říci, že jedním z hlavních důvodů je marketing?

Ano. Do určité míry je to marketingový tah. Takové ty zástupné důvody, jako, že je to praktické a podobně, to není náš motiv. V našem zájmu je především reprezentace školy.

7. Jakým způsobem jste ve škole diskutovali o zavedení jednotného oblečení?

Nejprve jsme to řešili s učiteli. Tady nebyl žádný problém. Všichni jsou cizinci, jsou tedy na uniformy zvyklí, uvědomují si výhody a byli jednohlasně pro. Potom jsme uniformy představili dětem na školním *Council* (dětské školní radě, pozn. autorky). Byli jsme přesvědčeni, že musíme začít u dětí. Každý učitel diskutoval se svojí třídou. Nakonec jsme informovali rodiče. Poslali jsme jim dopis s fotografiemi uniforem a argumenty, proč chceme uniformy zavést. Rodiče jsme požádali, aby se k tomu vyjádřili.

8. Jakou jste měli zpětnou vazbu od dětí a rodičů?

Učitelé v rámci každé třídy sesbírali názory dětí. Nepoužívali jsme žádné dotazníky. Většina dětí byla myšlenkou nadšená. Když většina třídy souhlasí, připojí se i ostatní. Negativní po-

stojely byly v zásadě výjimečné a čistě emotivní. Třeba jedna holčička se zasekla, že nikdy nebude nosit takovou šedou barvu.

Výsledek odezvy rodičů byl 2/3 PRO a 1/3 PROTI. Nejčastějším argumentem proti byla obava, že vedení školy diktuje dětem oblečení - a to že je právo a odpovědnost rodičů. Z druhé se rodiče obávali, že zavedení uniforem podlamuje právo studentů na svobodu projevu.

9. Jakým způsobem zavádíte uniformy do praxe a v jaké formě (tradiční nebo neformální uniforma)?

Nejprve jsme chtěli něco mimořádného. Chtěli jsme požádat našeho grafika, aby nám s pomocí návrhářů navrhl uniformy, které budou naprosto unikátní a moderní. Připadalo nám, že by se to k naší škole nejvíce hodilo. Byl jsem přesvědčen, že na to budou slyšet i naši nároční klienti. Původní nápad se ukázal jako organizačně komplikovaný a finančně náročný a museli jsme od něj ustoupit. Nakonec jsme se přiklonili ke standardním uniformám, které nabízejí firmy na webových stránkách v UK či v USA. Uniformy jsme chtěli zavést plošně, ve všech třídách najednou. Rodičům jsme návrhy prezentovali až ve chvíli, kdy jsme měli potvrzeno, že si je velká většina dětí přeje. Ukázalo se, že rodiče mají různé názory, často dost vyhraněné, ale byli jsme přesvědčeni, že pokud se dítě s myšlenkou uniformy ztotožní, rodiče nebudou proti. Přesvědčit nejprve děti bylo podle nás nejdůležitější, protože dítě, které je proti, pravděpodobně nezlomí ani rodiče.

V současné době bohužel zatím uniformy nezavádíme. Jako soukromá škola si nemůžeme dovolit přijít o klienty, o děti rodičů, kteří s uniformou nesouhlasí.

10. V čem vidíte největší překážku či problémy?

Domnívám se, že hlavním problémem je nízký věkový průměr našich žáků. Nejlépe se nám diskutovalo s nejstaršími žáky naší školy, kterým je jedenáct. Většině z nich se myšlenka uniforem, něčeho společného v naší škole, líbila. Starší děti jsou už schopné rozlišit smysl uniformy pro školu a smysl například drahého značkového oblečení. S malými předškolními dětmi nemá logicky smysl o uniformách diskutovat. Nejtěžší se ukázala diskuze s dětmi v první a druhé třídě, jejichž argumenty jsou emotivní a své názory často mění. Je ale dobré s nimi mluvit a smysl uniforem jim vysvětlovat.

11. Jste spokojeni s výsledkem? Co byste udělali jinak?

Ne, s výsledkem nemůžeme být spokojeni. Diskuze s dětmi nebyla podle mě dostatečná a informace pro rodiče byla neefektivní. Měli jsme vše lépe připravit, neuspěchat to. Ten půlrok příprav navíc, který odhaduji, by se nám nejspíše vyplatil. Měli jsme projekt představit nejdříve skupině rodičů z řad sdružení rodičů a rady rodičů (dobrovolný a volený orgán školy, pozn. autorky) a vtáhnout je do něj. Měli jsme vytvořit pracovní skupinu, která by se podílela na výběru barev, střihu, apod. Měli jsme se více věnovat střihu a materiálu, což se ukázalo pro naše klienty dost důležité, a lépe uniformy prezentovat. Jakmile bychom se dohodli v této užší skupině, teprve pak představit projekt ostatním rodičům. A to jako hotovou věc, ne jako věc k diskuzi. V momentě, kdy rodiče od nás měli jen pár informací a mohli vstoupit do diskuze, bylo velmi těžké změnit jejich názor.

12. Myslíte si, že zavedení uniforem má ve vaší škole v budoucnu šanci na úspěch?

Určitě. V rámci otevření naší *Secondary School* (víceleté gymnázium v centru Prahy, pozn. autorky) se k projektu za rok vrátíme. Potřebujeme více času na přípravu. Musíme vybrat lepší uniformy. Uniformy musejí vypadat pro naše klienty luxusně. Nesmí být předražené, ale zároveň nemusí být levné. Rádi bychom se vrátili k původní variantě. Nechat si udělat vlastní návrh uniforem, podobně jako škola Open Gate v Babicích. Domnívám se, že tato varianta by mohla přesvědčit i ty skeptičtější rodiče. Uniformy bychom chtěli kompletní, formální, ale zároveň moderní a s nějakým nápadem. Je to věc k řešení s naším grafikem a návrhářkou. Zatím jsme ve fázi nápadu.

Fotografie a ceny nabízených uniforem

					
Dívka			Chlapec		
Polo tričko (bílé s logem PL)	482 Kč	Polo tričko (bílé s logem PL)	482 Kč		
Šatovka (tmavomodrá s logem PL)	728 Kč	Chino kalhoty (tmavomodrá)	615 Kč		
Chino kalhoty (tmavomodrá)	615 Kč	Svetr V (tmavomodrá s logem)	728 Kč		
Celkem	1 825 Kč		1 825 Kč		

Rozhovor č. 2 - státní škola Gymnázium Hostivice, ředitelka Ing. Petra Šnajberková

1. Můžete prosím představit vaši školu?

Naše gymnázium bylo založeno 1.1.2011 jako jediné gymnázium v okrese Praha - západ. Zřizovatelem je Středočeský kraj. Jeho založení bylo iniciováno na základě demografického vývoje této oblasti a z toho vzniklých potřeb obyvatel na rozšíření nabídky v oblasti všeobecného vzdělávání. Škola sídlí v historické budově z roku 1905, která je od roku 2011 pro potřeby gymnázia průběžně rekonstruována. Budova se nachází poblíž centra města v blízkosti MHD a vlakového nádraží. Má tedy dobrou dostupnost pro studenty z Hostivice i blízkého okolí. Naši školu tvoří osmileté a čtyřleté gymnázium. Já jsem ve funkci ředitelky školy od ledna 2011, první studenti k nám nastoupili v září 2011. V současné době máme otevřený první a druhý ročník čtyřletého gymnázia, dva ročníky v primě a přes 30 dětí v sekundě. Dohromady 112 dětí.

2. Jak školní řád vaší školy upravuje styl oblékání žáků?

Nijak. Zatím jsme se nedostali k tomu, abychom konkretizovali něco jako dress code.

3. Upravujete nějakým způsobem styl oblékání učitelů?

Ne. Ani pro zaměstnance nemáme žádná pravidla, která by upravoval školní řád či nějaká směrnice.

4. Jaké má škola oficiální symboly, rituály a ceremonie?

Máme za sebou pouze jeden školní rok. Pořádali jsme zatím pouze majáles v květnu 2011 a 2012. Byla to školní slavnost, která se konala v Hostivici na náměstí, kde jsme přijímali a šerpovali stávající i budoucí studenty. V tomto budeme určitě pokračovat.

5. Jaké byly důvody k zavedení uniforem?

Naše škola byla nová. Když vzniká něco nového, dá se i leccos nového zavést. Chtěli jsme, aby studenti byli na svoji školu hrdí. Důvod, který já ale považuji za nejdůležitější, byl, aby se studenti uměli oblékat. Aby věděli, co při jaké příležitosti obléknout, že je potřeba se o ty věci starat, vkusně oblečení kombinovat. Měl to být vlastně výchovný prvek. Chceme vychovávat a připravit děti do života. Chceme, aby naše děti byly nejenom vzdělané, ale aby uměly také

vystupovat. To považují v souvislosti s uniformou za mnohem důležitější, než například stírání sociálních rozdílů. Ty se uniformou nezakryjí.

6. Jakým způsobem jste ve škole diskutovali o zavedení jednotného oblečení?

Vzhledem k tomu, že jsme i osmileté gymnázium, máme děti od jedenácti let věku. Tedy věkovou skupinu, na kterou můžeme, co se oblékání týče, ještě působit. Neumím si představit nutit do něčeho patnáctileté děvče, které již má svůj styl. S tímto jsme i oslovili rodiče. Uniformy jsme navrhli a připravili sami se švadlenou, s minimálními náklady, a rodičům je představili jako hotový produkt. S uniformami souhlasili učitelé i zřizovatel.

7. Jakým způsobem zavádíte uniformy do praxe a v jaké formě (tradiční nebo neformální uniforma)?

Naše uniforma je formální a kompletní. Skládá se z košile, trička, vesty, saka, kravaty, šátku, kalhot pro chlapce, šatovky a skládané sukně pro děvčata. Nikdy jsme neuvažovali pouze o tričku s logem školy, které některé školy považují za uniformu. To je spíš taková legrace, kterou možná zaplatí i nějaký sponzor. Naše uniforma je mnohem nákladnější, je šitá na zakázku a studenti si ji platí sami. A hlavně u nás je uniforma dobrovolná. Buď si ji studenti nechají ušít a pak ji nosí, nebo ji nemají. Výhodou naší uniformy je, že se dá koupit po částech, nemusí se pořizovat kompletní. Důležitý je pouze sjednocující prvek, což je u nás šedočervená kostička. Studenti si uniformu kompletují podle sebe, někteří mají třeba jen košili, kravatu a kalhoty či sukni.

8. Kolik studentů si nechalo uniformu ušít a jak často ji nosí?

Z celé naší školy má uniformu našitou asi 10 studentů. Uniforma je, jak jsem již řekla, dobrovolná, studenti ji nemusí nosit pravidelně. Pokud je nějaká školní akce, tak studentům ale připomeneme, aby si ji oblékli.

9. V čem jste viděli nebo vidíte největší překážku či problémy?

Nejčastěji uváděným důvodem proti uniformám byla ztráta vlastní identity. Navrhli jsme tedy rodičům týdenní cyklus. Uniforma by se nosila pouze jeden den v týdnu, například v pondělí. Ostatní dny by se děti oblékaly podle svého a maminky by měly čas vyprat košili. Dalším důvodem proti byly připomínky k vizáži uniforem. Zdály se jim například málo barevné. Někteří

rodiče měli výhrady k podpatkům nebo například k silonkám, které doplňují dívčí uniformu. Jiným vadilo, že není rozpracovaná sportovní verze uniformem - tričko, šortky, apod. Ale to bylo ve vývoji. Stejně tak jako venkovní prvky - kabáty, šály a čepice. Nicméně i naše stávající varianta uniformem včetně saka, byla na rodiče moc, asi příliš moc, aby uniformy přijali všichni. Jsem přesvědčená, že zásadní roli hrály finanční důvody. Kdybychom poskytli uniformy zdarma a všem, myslím, že by byly zavedeny velmi rychle.

10. Proč jste do projektu nezapojili děti nebo rodiče?

V době, kdy jsme uniformy připravovali, jsme měli jen málo dětí a nebyli jsme s nimi v takovém kontaktu, abychom je žádali o spolupráci. To platí i pro rodiče. Proto jsme nabídli hotový produkt a hlavně z místních zdrojů. Nevidím důvod, proč uniformy pořizovat například z Anglie.

11. Jste spokojeni s výsledkem? Co byste udělali jinak?

No (dlouhé váhavé mlčení, pozn. autorky). Naše škola byla poslední dobou dost medializovaná, ať už z jakýchkoliv důvodů (gymnázium dotoval kraj v čele s hejtmánem Davidem Rathem, pozn. autorky). Jsme tedy rádi, že vůbec fungujeme, že učíme, že máme spokojené děti. Začínali jsme s novým pedagogickým sborem, novými dětmi, s jejich rodiči. Jsme úplně v jiné situaci, než ostatní školy. Nejsem schopna něco teď vyhodnocovat, v tuto chvíli máme i jiné a důležitější starosti. Nicméně neochota rodičů mě mrzí. Neochota si uniformu pořídit. Žádný masový zájem o uniformy u nás bohužel není.

12. Nepřemýšlela jste nad levnější variantou uniformy, která by byla pro rodiče dostupnější?

Na jednodušší levnější variantu bych nepřistoupila. Tričko s logem nepovažuji za reprezentativní uniformu pro školu. Možná jen jako doplněk k uniformě pro sportovní účely. Také by to ztratilo pro nás hlavní smysl - zkulturnit oblékání našich dětí. Jako jedinou možnou cestu v tuto chvíli vidím hledat nějaké sponzory, kteří by uniformy dětem zaplatili.

13. Myslíte si, že zavedení uniformem má ve vaší škole šanci na úspěch?

Možná až se situace uklidní, děti najdou sílu a chuť uniformu nosit. Děti z primy uniformu nechtějí, protože ji nenosí děti ze sekundy. Stále to zkoušíme demokraticky. Přáli bychom si, aby rodiče dětí, které k nám budou nastupovat, sami demokraticky rozhodli, zda uniformy no-

sít nebo ne. Jestliže většina bude uniformy chtít, tak se k tomu přistoupí. Na druhou stranu jsme přijímali studenty za určitých podmínek, které jim nemůžeme měnit. To znamená, že některé ročníky dostudují s tím, že pro ně uniforma povinná nebude.

Pokud se ale v budoucnu škola naplní, gymnázium bude etablované a bude převis poptávky nad nabídkou, uniformy by se určitě staly kritériem výběrového řízení.

Fotografie a ceny nabízených uniforem

							
Dívka				Chlapec			
Košile		850 Kč		Košile		850 Kč	
Triko		480 Kč		Vesta		750 Kč	
Sukně		850 Kč		Kalhoty		1.200 Kč	
Šaty		1.600 Kč		Sako		2.000 Kč	
Vesta		750 Kč		Kravata + kapesníček		250 Kč	
Sako		2.000 Kč					
Kravata + kapesníček		250 Kč					
Celkem		6.780 Kč				5.050 Kč	

Rozhovor č. 3 - církevní škola Sv. Augustina, ředitel Mgr. Juan Provecho

1. Můžete prosím představit vaši školu?

Škola sv. Augustina se opírá o hluboké kořeny augustiniánské pedagogiky, čerpá ze zkušeností mnoha set podobných škol ve světě. Vznikla z nadšení a odhodlání několika lidí. Jmenuji se Juan Provecho a jsem původem Španěl. Působím v Praze od devadesátých let ve farnosti sv. Tomáše na Malé Straně a jsem současný ředitel školy. Školu zřídila Česká provincie řádu sv. Augustina, tedy augustiniáni působící v Čechách, a tvoří ji celý tým spolupracovníků, příznivců a přátel augustiniánů působících v současné době v Praze.

Škola funguje od roku 2010, kdy jsme otevřeli jednu třídu mateřské školky. O rok později nastoupili první prvňáčci, letos máme dvě třídy mateřské školy a první a druhou třídu základní školy. Dohromady 80 dětí. Škola sídlí v Praze 4 v Krči v budově pronajaté od školských sester De Notre Dame. Každým rokem postupně rekonstruujeme část objektu pro potřeby školy.

2. Jak školní řád vaší školy upravuje styl oblékání žáků?

Tento rok jsme informace dali do školního řádu. Doufám, že je to tam. Musím zkontrolovat. Děkuji za dotaz. Mělo by tam být napsáno, že naše děti povinně nosí jednotné oblečení. (pozn. autorky: školní řád školy Sv. Augustina zatím neobsahuje informace ohledně jednotného oblečení. Vzhled žáků upravuje pouze bod č. 5.: Žák chodí do školy vhodně a čistě upraven a oblečen.)

3. Upravujete nějakým způsobem styl oblékání učitelů?

Prozatím ne. To je další krok. Rád bych zavedl určitá pravidla, ale u nás, jak bych to nejlépe řekl, hledáme pravdu společně. O všem diskutujeme. Ne všem učitelkám se myšlenka jednotného oblečení líbila. Nechceme jim to přikazovat. Plánujeme ale zavést nějaký společný prvek, znak školy na oblečení, šátek, něco na ten způsob. Je to v diskuzi.

4. Jaké má škola oficiální symboly, rituály a ceremonie?

Symbolem naší školy, který děti nosí na také uniformě, je kniha a probodnuté srdce. Kniha značí moudrost a srdce lásku. Každý den začínáme modlitbou a modlíme se i před jídlem. Při zdravení se vždy oslovujeme jménem. Slavíme všechny důležité události ze života školy.

5. Jaké byly důvody k zavedení jednotného oblečení?

Ve Španělsku je například jednotné oblečení ve většině církevních škol tradicí. Než jsme otevřeli školu v Praze, byli jsme se tam na pár škol podívat. Bylo to pro nás velkou inspirací. Pak bychom si přáli, a to je pro nás velmi důležité, aby naše děti cítily sounáležitost se školou. Dnes ráno jsem zrovna vysvětloval jednomu chlapci, který zlobil, že se tak nemůže chovat, když nosí naše školní tričko. Chceme, aby naše děti byly na svoji školu hrdé. Aby se chovaly a jednaly v souladu s naším logem - rozumně a srdcem.

6. Jakým způsobem jste ve škole diskutovali o zavedení jednotného oblečení?

Nejprve to schválil zřizovatel, tedy Česká provincie řádu sv. Augustina. Pak jsme měli za úkol zjistit názory rodičů a učitelů. S učiteli jsme to probírali na pedagogické radě. Ta se schází jednou měsíčně a jednou za rok v květnu jezdíme na víkend. Tam jsme nechali o jednotném oblečení hlasovat. Dvě učitelky byly proti, ostatní pro. Demokraticky jsme rozhodli, že jednotné oblečení zavedeme. S dětmi jsme to vzhledem k jejich věku neprobírali.

7. Jakým způsobem zavádíte uniformy do praxe a v jaké formě (tradiční nebo neformální uniforma)?

Začali jsme letos první rok s bílým trikem a s logem naší školy. Nenazýváme je uniformou, ale jednotným oblečením a jsou pro naše děti povinná. Nakoupili jsme trička a za stejnou cenu je prodávali dětem ve škole. Rodiče je pořizují sami, zřizovatel nám na trička nepřispívá. Původní představa byla jiná. Naš známý a přítel naší školy módní návrhář Osmany Laffita nám udělal návrh jednotného oblečení pro naši školu (viz příloha 1). Zřizovatel i rodiče byli spokojeni, ale bylo to moc slavnostní. Takové formální oblečení, vhodné spíš pro starší děti osmiletého gymnázia. My aktuálně potřebujeme něco více praktického, protože máme zatím děti malé (nejstarší děti jsou ve druhé třídě základní školy, pozn. autorky).

Tak jsme se rozhodli pro současnou variantu tričko s logem. Na konci roku vyhodnotíme, jak to funguje, a v budoucnu bychom se rádi vrátili k projektu pana Laffity.

8. V čem jste viděli nebo vidíte největší překážku či problémy?

Trošku bojujeme s rodiči. Někteří si koupili třeba jen jedno, dvě trička a to nestačí. Nestačí pak tričko vyprat a děti je nenosí pravidelně. Někdy rodiče zapomínají trička dětem dávat. Sledujeme to, a pokud se tak stane vícekrát, budeme děti postihovat třídní důtkou.

Jiní rodiče si stěžují na bílou barvu. Nezdá se jim pro děti vhodná. Jsou prý hned špinavé. Také jsme zaznamenali výtky k potisku loga. Praním se brzy znehodnotilo. Na všem teď pracujeme. Loga máme nová nažehlovací a nad barvou trička budeme diskutovat. Budeme ale trvat na jednotné barvě a límečku.

9. Jste spokojeni s výsledkem? Co byste udělali jinak?

S filosofií jednotného oblečení jsem určitě spokojen. Jsem spokojen, že naše děti v tričku chodí a všichni rodiče to akceptovali. Co by mohlo být lepší, je kvalita, materiál výrobku. A co bychom změnili? Budeme asi muset změnit barvu. Budeme to řešit na víkendu s pedagogickou radou v květnu 2013.

10. Myslíte si, že zavedení uniforem má ve vaší škole šanci na úspěch?

Jistě. Jednotná trička jsou už součástí naší školy i naší filosofie. Doufám, že stejně tak dobře přijmou žáci v budoucnu formálnější oblečení na druhém stupni základní školy.

Fotografie a ceny nabízeného jednotného oblečení

Polo tričko (bílé)	110 Kč
Logo školy (nažehlovací)	20 Kč
Celkem	130 Kč

Rozhovor č.4 - státní škola Fr. Plamínkové, ředitel Mgr. Jindřich Koudela

1. Můžete prosím představit vaši školu?

ZŠ Fr. Plamínkové je státní základní školou s rozšířenou výukou jazyků s dlouholetou tradicí. Od roku 2007 jsme poprvé otevřeli i první třídy. Dohromady máme 400 dětí. Kromě základního vzdělání zde žáci získají kvalitní jazykové znalosti z anglického, německého a francouzského jazyka. Cílem školy je nejen připravit žáky na další studium, ale společně s rodiči u nich vytvořit systém morálních hodnot a postojů. Vzhledem k umístění v centru města je škola dostupná nejen pro žáky z Prahy 7, ale i ostatních čtvrtí Prahy. Jmenuji se Jindřich Koudela a jsem ve funkci ředitele šestým rokem.

2. Jak školní řád vaší školy upravuje styl oblékání žáků?

Ve školním řádu máme nastavená pravidla oblékání celkem dost podrobně a přísně. Žáci jsou povinni chodit do školy čisti, upraveni, slušně oblečení, bez nevhodných doplňků a úprav oděvů či těla, jako například obarvené vlasy, barevné nehty, piercing, tetování apod. Co se týká uniform, přidali jsme do školního řádu informaci, že byly v roce 2012/13 zavedeny se souhlasem zákonných zástupců dětí a každý další rok uniformy obléknou další noví prvňáčci. Máme tam také popsáno, z čeho se v současné době naše uniforma skládá - z originální polokošile s krátkým nebo dlouhým rukávem, mikiny a vlastních tmavých kalhot; dívky mohou nosit i tmavou sukni. V teplém období mohou děti nosit $\frac{3}{4}$ kalhoty s délkou pod kolena.

3. Dohlížíte na to, aby byla pravidla dodržována?

Ano. Řešíme to přes třídního učitele. Když se někdo objeví nevhodně oblečen, vždycky je upozorněn třídní učitel a ten si zjedná pořádek.

4. Upravujete nějakým způsobem styl oblékání učitelů?

Ne, toto nemáme. V současné době máme pouze ústně domluvený dress code. Domluvili jsme se, že pokud škola zavede školní uniformy, učitelé to budou svým způsobem reflektovat, budou chodit slušně oblečení, adekvátně k těm uniformám. Neznamená to ovšem, že musí chodit v kostýmku, ale ujasnili jsme si například otázku výstřihů, délky sukně, džínů a podobně. Nemáme to sepsané, zatím jsme se tak domluvili na pedagogické radě, ale před-

pokládám, že pokud budeme v uniformách pokračovat, vznikne i směrnice, která bude upravovat oblékání učitelů. Zatím ji ale nemáme, jsme v testovací fázi uniforem pro žáky, nechci učitele zbytečně moc dráždit.

5. Jaké má škola oficiální symboly, rituály a ceremonie?

Máme nové logo, které stále prochází vývojem. Nechali jsme si ho vytvořit právě v souvislosti se školní uniformou. Na uniformě je logo naší školy vyšitě. Používáme kulaté logo s budovou školy uprostřed. Plánujeme ale logo přepracovat do takové více anglické formy. Naše představa je, aby bylo ve štítu, aby to mělo styl, který více sedí ke klasické uniformě. Jinak naše škola organizuje řadu akcí během školního roku. Zahájení školního roku, vánoční besídky, vánoční jarmark, zakončení školního roku. To jsou akce samozřejmě i pro rodiče.

6. Jaké byly důvody k zavedení jednotného oblečení?

Naše důvody byly takové ty poměrně známé - v první řadě stírání sociálních rozdílů. Žáci se často porovnávají, hlavně podle oblečení. Samozřejmě mají i další možnost porovnávání se podle mobilu, svačiny, dovolené a podobně, ale ta uniforma je vždycky první věc, na kterou koukají. Vadí mi, když si děti nadávají „ty socko“ a podobně. Tento trend se objevuje už i v mateřských školách a došlo to tak daleko, že byly některé děti šikanovány, že nemají značkové oblečení. Tak jsme se rozhodli, že jeden z kroků, které můžeme pro děti udělat, je zavést uniformy. Další důvod byl čistě výchovný. Domnívám se, že pokud se děti budou určitým způsobem oblékat, budou se tak i chovat. Také bychom si přáli, aby se děti se školou identifikovaly a byly na svoji školu hrdé.

První impuls přišel z radnice Prahy 7. Místostarosta Daniel Štěpán mě asi před půl-druhým rokem oslovil, že zastupitelé uniformy podporují a že by je chtěli vyzkoušet právě u nás ve škole. Protože mi ta myšlenka nebyla cizí, hned jsem o tom začal uvažovat.

7. Nemyslíte si, že sociální rozdíly poznáte i na uniformě?

Rozumím, jak to myslíte, ale jak se kdo o uniformu stará, to podle mého názoru není otázka bohatství. Z mé zkušenosti nezáleží na majetku, ale na pečlivosti. Naopak bohatí rodiče se, podle mé zkušenosti, o věci moc nestarají.

8. Jakým způsobem jste ve škole diskutovali o zavedení jednotného oblečení?

Na počátku jsme nejvíce diskutovali mezi učiteli. To trvalo asi půl roku. Na začátku byla většina učitelů proti. Původně jsme totiž chtěli zavést uniformy klasické, kompletní včetně košile, saka, kravaty, kalhot a sukní. Učitelé byli proti hlavně z finančních důvodů.

Domluvili jsme se, že se do problému více ponoříme, budeme zvažovat různé formy zavedení a budeme dále diskutovat. Pokusili jsme se najít novou variantu, která by byla alespoň trochu uniformou, ale už by to nebylo tak drahé a pro děti tak nepohodlné. Trvalo nám to opravdu půl roku a došli jsme k závěru začít s jednodušší variantou. Tu jsme si nakonec odhlasovali na pedagogické radě.

Pak jsme oslovili děti. Všem dětem na druhém stupni jsem dal možnost zapojit se do projektu a navrhnout vzory triček a logo školy (viz příloha 2, 3). Tímto jsme děti zapojili do projektu a začali je na uniformy připravovat. Myslím, že pochopily smysl, a že se nebudou uniformovaným dětem na prvním stupni smát, jak se obávali někteří rodiče.

Nakonec jsme se zeptali rodičů našich budoucích 50 prvňáčků. Při prvním hlasování bylo 55% PRO, 36% PROTI a 9% rodičů na to nemělo vyhraněný názor.

Další krok byla schůzka a diskuze o výhodách a nevýhodách. Na tomto setkání se vytvořila pracovní skupina rodičů, kteří se s myšlenkou uniformy ztotožnili a byli ochotni spolupracovat a podílet se na návrhu.

9. Jakým způsobem zavádíte uniformy do praxe a v jaké formě (tradiční nebo neformální uniforma)?

Jak jsem již řekl, první plán byl zavést klasické uniformy. Z finančních důvodů jsme přešli k jednodušší formě, kterou nazýváme jednotné oblečení. V tuto chvíli naši uniformu tvoří polo tričko s krátkým rukávem, polo tričko s dlouhým rukávem a mikina. Pro dívky jsme vybrali malinově růžovou barvu trička a ostružinově fialovou mikinu, pro chlapce trička v námořnické modré a tmavomodrou barvu mikiny. Na uniformy jsme získali dotaci od MČ Prahy 7 ve výši 100 000,- Kč a měli tak možnost všem 50 stávajícím prvňáčkům nakoupit oblečení v hodnotě 2 000,- Kč. Uniformy tedy nezavádíme plošně, ale od první třídy. Ostatní děti dostudují bez uniformy.

10. V čem jste viděli nebo vidíte největší překážku či problémy?

Asi nejtěžší je diskuze s rodiči. Mám na mysli rodiče, kteří nám nefandí. Nemluvím o budoucích prvňáčcích. Všichni rodiče budoucích prvňáčků mi podepsali, že souhlasí s uniformou. Podle Ministerstva školství je 100% souhlas rodičů dostačující a máme tak možnost dát si nošení uniformy jako podmínku do našeho školního řádu. Problém je s rodiči stávajících prvňáčků, kteří se účastní pilotního projektu zavádění uniforem. Stále jsou zde rodiče, které jsme nepřesvědčili. V tuto chvíli jich není více jak sedm, ale mohou nám celý projekt narušit. Jsme schopni vyřešit kvalitu, barevnost, střih, finance, ale nejtěžší je přesvědčit některé rodiče o smyslu celého projektu.

11. Jste spokojeni s výsledkem? Co byste udělali jinak?

Netrefili jsme úplně dobře, jak naše uniforma vypadá. Mikina se nepovedla a oblečení, uznávám, není moc reprezentativní. Příští verze musí být elegantnější, aby v ní děti mohly jít i do divadla. Přemýšlíme o bílém tričku a červeném svetru pro dívky, světle modrém tričku a tmavomodrém svetru pro chlapce.

12. Měla jsem na mysli, jestli jste projekt neuspěli, zda nebyla chyba v koncepci?

Kdybych někomu radil, jak postupovat při zavádění uniforem, určitě bych ho upozornil, že se nesmí podcenit příprava. Příprava trvá minimálně rok. Mylně jsem se domníval, že rodičům stačí navrhnout uniformu až potom, co budou jejich děti přijaty. Tenkrát jsem vůbec netušil, jak se k tomu budou rodiče stavět. Dnes vidím, že mnohem lepší varianta je, dát si souhlas s uniformou jako podmínku přijetí. Jednoduše - jestli chceš k nám nastoupit, musíš souhlasit s uniformou.

13. Nebál jste se, že se připravíte o děti?

Ano, rozumím. To byl pro nás velký otazník. Jestli, když zavedeme povinný souhlas s uniformou, se nepřipravíme o děti. Nicméně v letošním roce přišlo k přijímačkám stejně dětí jako vloni. A to jsme přitom dopředu rodiče upozorňovali (na přihlášce), že pokud nechtějí uniformy, ať raději volí jinou školu.

14. Myslíte si, že zavedení uniforem má ve vaší škole šanci na úspěch?

Doufám. Věřím, že v tuto chvíli je uniforma u nás přijatá věc. Udělali jsme první krok, vykročili jsme a teď nás čeká druhý krok, jak bude uniforma vypadat příští rok. Myslím si, že na cestě k dokonalé uniformě pro naši školu, budeme muset těch kroků udělat ještě hodně. Zatím se nám daří shánět i sponzory, což je určitě pro naše rodiče důležité. Znovu máme v plánu budoucím prvňáčkům uniformu kompletně zaplatit a stávajícím prvňáčkům v dalším ročníku přispět 1 000,- Kč.

15. Co když se i přesto setkáte s nesouhlasem?

Že si to někteří rodiče rozmyslí po půl roce, to se samozřejmě může stát. Nevím zatím, co s tím budeme dělat. Pochopitelně nemáme možnost rodiče k ničemu nutit. Nemůžeme jít nad zákon. Takovou situaci budeme řešit, až nastane.

Fotografie a ceny nabízených uniforem

Dívka		Chlapec	
Triko krátký rukáv	277 Kč	Triko krátký rukáv	304 Kč
Triko dlouhý rukáv	316 Kč	Triko dlouhý rukáv	316 Kč
Mikina	462 Kč	Mikina	462 Kč
Celkem	1 055 Kč	Celkem	1 082 Kč

4.2 Diskuze a shrnutí pro ředitele škol

V ČR se díky školám, které uniformy zavádějí, opět otevřela debata na téma školních uniforem. Diskuze probíhají především na sociálních sítích a argumenty diskutujících se až nápadně podobají uvedenému anekdotickému příběhu v analytické části práce. Abychom mohli reálně posoudit přínos školních uniforem, bude zapotřebí dalších odborných výzkumů, které by přinesly důkazy o pozitivním vlivu školních uniforem.

V rámci plnění cílů práce byly stanoveny **výzkumné otázky**, které byly i podkladem pro rozhovory ve vybraných školách. Z výsledků šetření vyplývají na tyto otázky následující odpovědi:

ad 1) Jaký názor na uniformy mají různé skupiny aktérů ve škole?

V rámci práce byly analyzovány výzkumy provedené v zahraničí i v České republice. Z výzkumů na státních i soukromých školách v ČR vyplývá, že se školská veřejnost (rodiče, žáci, učitelé) kloní spíše k zápornému postoji, nicméně rozdíl mezi stanovisky je tak malý (49% : 51%), že lze usuzovat, že na tuto problematiku nemá naše zainteresovaná veřejnost zatím vyhraněný názor.

Diskuzí na sociálních sítích se účastní lidé všech věkových kategorií, muži i ženy, lidé rozdílného politického smýšlení i sociálních skupin a podobně jako při volbách jsou hlasy téměř vyrovnané.

Na základě provedené rešerše je tedy zřejmé, že vždy budou zastánci i odpůrci uniforem. Proto si autorka položila další otázku: **Z jakého důvodu se tedy některé školy v současné době rozhodují zavádět školní uniformy?**

Výzkumná část práce přinesla odpověď i na tuto otázku. Výsledky výzkumu poukázaly na různé důvody a aspekty, které s tématem souvisí:

1. Dimenze tržní a ekonomická

Je dobré si uvědomit, že v boji o klienta platí u školy podobné zákonitosti jako u firmy. Praxe ukazuje, že úspěšná a uznávaná škola je výsledkem především dobrého managementu a marketingu.

Klienti vnímají, jak na ně škola působí, řeší materiální vybavení objektu, společné znaky, symboly a celkovou image školy. Školní uniforma v tomto případě může plnit **reprezentativní úlohu a přispívat k propagaci školy**. Pro některé školy (zejména v soukromém sektoru) je to hlavní důvod pro zavedení školní uniformy.

2. Dimenze výchovná a vzdělávací

V této oblasti je **přínos uniforem** obecně vnímán spíše pozitivně. Nejčastěji se objevuje názor, že uniformy mohou stírat sociální rozdíly mezi dětmi a tak potlačují šikanu. Vedení škol by si nejvíce přálo, aby byli žáci hrdí na svoji školu, rodiče navíc uniformy schvalují i z praktických důvodů.

K vytváření pozitivních vztahů ve škole přispívá také **pocit sounáležitosti**. Pokud je jedinec brán za platného člena určité komunity, jsou u něj posilovány kladné pocity a reakce a pobyt v komunitě vnímá pozitivně. (Světlík, 2009)

Česká cesta ke školní uniformě není zatím lék na špatné chování studentů, jako například v USA, nebo na periferiích ve Francii či Velké Británii. Situace na našich školách není naštěstí (zatím) tak dramatická, ale školní uniforma může být jeden z prostředků, který zmíněný pocit sounáležitosti rozvíjí.

3. Dimenze ideologická a politická

V ideologicky vedených zahraničních debatách stavějí zastánci uniforem z řad levice a středu do popředí rovnost, **setřetí rozdílů** mezi sociálními třídami, zatímco pravice spojuje uniformu více s disciplínou, pořádkem a možností **zneviditelnit imigraci**.

V České republice se zavádění uniforem na státní, respektive politické úrovni zatím neřeší. A kupodivu se neřešilo ani v dobách, kdy nám byl ve všem vzorem Sovětský Svaz, kde bylo nošení školní uniformy povinné. V současné době v ČR neexistuje žádná politika zavádění školních uniforem ani na regionální úrovni. Státní školy tedy nemají pravomoc samy rozhodovat o **povinném** zavedení školních uniforem. Tuto možnost mají pouze školy soukromé.

ad 2) Má zavedení uniforem v ČR šanci na úspěch?

Ve výzkumné části práce byly představeny čtyři školy, jejichž vedení se rozhodlo zavést uniformy. Každá škola měla své vlastní důvody, někdy shodné, jindy odlišné. Ať již to byla

snaha o zviditelnění, nebo výchovný prvek, který měl pozitivně působit na vzdělávání, staly se v této oblasti průkopníky.

Vzhledem k tomu, že jsou v České republice zkušenosti se zaváděním uniforem minimální, každá škola si zvolila svůj vlastní způsob, jak postupovat. Velké rozdíly byly zaznamenány v komunikaci s rodiči i ve formě, jíž byly uniformy představeny a zaváděny. Dvě školy hodlaly zavést kompletní formální uniformu. To vyplývalo především z důvodů, které tyto školy pro zavedení uniforem uváděly. V případě soukromé školy Park Lane byla prioritou reprezentace školy navenek čili **marketing a reklama**. V případě státního gymnázia převažoval **výchovný prvek** - výchovně působit na žáky, naučit je slušně se oblékat a vhodně kombinovat uniformu pro různé příležitosti.

Zbylé dvě školy zavedly pouze jakousi nejjednodušší formu uniformy, pro kterou je zřejmě vhodnější používat název **jednotné oblečení**, tedy tričko s logem školy. Tato jednodušší a levnější varianta se ukázala jako lépe „prosaditelná“ i v podmínkách státní školy. V tomto případě ale uniforma dostatečně neplní žádoucí reprezentační úlohu. Žáci budou mnohdy vypadat, jako když se vrací ze školního výletu.

Nákladnější uniformy ovšem mnozí rodiče odmítají z finančních důvodů, jak potvrdila zkušenost z gymnázia Hostivice.

Každopádně, ať se již jedná o „levné“ tričko s logem či „drahou“ kompletní uniformu, ředitelé státní školy nemohou zatím zavést povinnost jejich nošení. Pokud má vedení školy o uniformy zájem, musí tak učinit po dohodě s rodiči.

Ministerstvo školství ČR aktivní kroky nechystá a uniformy žádným způsobem nepodporuje.¹³ Rozhodnutí zda uniformy zavést nechává na školách. V případě, že ředitel získá 100% souhlas rodičů, kterých se rozhodnutí týká, a souhlas školní rady, může podmínku nošení školní uniformy zanést do školního řádu. Vedení školy však nesmí překračovat hranici vymezenou zákonem. V tom je stanoveno, že ředitel má ve své kompetenci pouze možnost upravovat styl oblékání žáků a studentů v podmínkách, které stanoví ve školním řádu. Jinými slovy, ředitel může upravovat oblékání žáků, ale **nemá právo nařizovat**, co bude nošeno.

Ředitelé státních škol si tak mohou sami vyhodnotit, nakolik se jim jejich snaha o zavedení uniforem povedla, vyplatila a zda má v budoucnu šanci na úspěch.

¹³Zdroj: MŠMT (telefonní konzultace s Mgr. Svatoplukem Pohořelým)

ad 3) Jak nejlépe postupovat při zavádění uniforem do praxe?

Z výzkumu je zřejmé, že **postupy zavádění uniforem nelze zevšeobecnit**. Lze se ale poučit z chyb, kterých se stávající ředitelé ve snaze zavést uniformy co nejrychleji dopustili, a pojmenovat problematické faktory, které je třeba brát v potaz.

V případě soukromé mezinárodní školy vedení přiznává, že podcenilo přípravu. Vzhledem k časové tísní ustoupilo od původního plánu nechat si navrhnout a našít „luxusní“ uniformu, která by si získala i ty nejskeptičtější rodiče, a představili dětem a rodičům jednoduchý a fádňí model klasické britské školní uniformy. Ukázalo se, že zpočátku nebyla myšlenka uniformy, zejména starším dětem, úplně cizí. Učitelé s dětmi hovořili a přesvědčovali je o jejím smyslu. Přestože se na závěr i tato propagace ukázala nedostatečná, hlavní problém byl v prezentované formě uniformy, která nenaplnila představu dětí ani rodičů.

Nápad zavést plošně uniformy nebyl dotažen ani v nově otevřeném gymnáziu v Hostivici. Jak výstižně uvedla ředitelka školy, byla zde jedinečná možnost začít s něčím novým hned od počátku fungování školy a žáci by tak nastupovali na školu s vědomím, že budou uniformu nosit. Situace se v Hostivici zkomplikovala příliš náročným a drahým modelem, který neměl v závěru kdo finančně podpořit a studenti si ho tak museli hradit sami. Není divu, že je zájem nízký.

V dalších dvou případech se školy, zejména z finančních důvodů, rozhodly pouze pro zavedení neformálního jednotného oblečení, ale podcenily jeho kvalitu. Opět v důsledku snahy zavést model co nejdříve do praxe. V případě církevní školy nevyhovuje narychlo zvolená bílá barva polo trička, ani tištěné logo. A tak škola hasí problémy tím, že prodává loga nažehlovací, která si žáci dávají na tričko přes logo staré.

V případě školy Fr. Plamínkové se již během prvního půl roku ukázalo, že zvolené barvy - sytě růžová a modrá - nemohou fungovat jako uniforma pro celou školu. Starší žáci nebudou mít zájem o tuto „dětskou“ barevnou kombinaci. Další stížnosti rodičů směřovaly ke kvalitě materiálu a s tím související náročné údržbě. Přestože se této jediné škole podařilo sehnat finanční podporu a zcela zasponzorovat jednotné oblečení pro prvňáčky, projekt stále ohrožuje odmítavý postoj některých rodičů.

Výsledky šetření v souvislosti se zaváděním školních uniforem ve čtyřech vybraných školách jsou přehledně a stručně uvedeny v následující tabulce:

Škola	Park Lane	Gymnázium Hostovice	Škola Sv. Augustiána	ZŠ Františky Plamínkové
Právní forma	o.p.s.*	P.O.**	Š.P.O***	P.O.
Počet studentů	233	112	80	400
Hlavní důvody pro zavedení uniformy	Marketing Reklama	Výchovný prvek	Hrdost Sounáležitost	Stírání soc. rozdílů
Forma uniformy	Formální	Formální	Neformální	Neformální
Cena pro dívky	1 825 Kč	6 780 Kč	130 Kč	1 055 Kč
Cena pro chlapce	1 825 Kč	5 050 Kč	130 Kč	1 082 Kč
Zcela nebo částečně hradí sponzor	NE	NE	NE	ANO
Zavedeno	NE	ANO	ANO	ANO
Povinné zavedení	-	NE	ANO	ANO
Zavedeno plošně	-	NE	ANO	NE
Počet uniformovaných studentů na školu (v %)	-	7,1%	100%	12,5%

*o.p.s. - obecně prospěšná společnost, **P.O. - příspěvková organizace, ***Š.P.O. - školská právnická osoba

Nehledě na výsledky lze konstatovat, že se vedení těchto škol snaží řešit nejen běžný chod jimi řízených institucí, ale přemýšlejí i o jejich budoucnosti a nebojí se průkopnických a riskantních kroků. Jejich motivy jsou srozumitelné a chvályhodné a kdyby se nakonec v budoucnosti ukázalo, že v českém státním školství nemají uniformy šanci na úspěch, platí zde známé heslo: „Kdo nic nedělá, nic nezkazí,“ v tomto případě s dodatkem - „ale také nic nikam neposune...“

Nicméně z průniku těch nejvýznamnějších poznatků, jak z teoretické, tak výzkumné části práce, je možné zformulovat doporučení pro další odvážlivce, kteří se myšlenkou na zavedení uniforem ve svých školách zabývají.

4.3 Desatero pro zavádění školní uniformy

1. Vnímání školní uniformy v širším kontextu

Školní uniforma sama o sobě nic nevyřeší. Pokud má mít pozitivní vliv na vzdělávání i chování žáků, musí být **součástí širšího komplexního plánu**, zaměřeného na studijní úspěchy všech dětí, který využívá všech lidských, materiálních a sociálních zdrojů.

K tomu je zapotřebí:

- Schopné vedení školy a kvalitní učitelé;
- Silné kurikulum, které vychází vstříc potřebám všech žáků;
- Pedagogický sbor, který vzájemně spolupracuje, aby udržel vysoké standardy studia a chování všech dětí;
- Rozvoj učitelského sboru zajišťující stálé vzdělávání a profesní růst;
- Poradenské programy;
- Podpora spolupráce s rodiči;
- Možnost rozhodování, které zjednoduší komunikaci a které bere v potaz názory všech zainteresovaných;
- Zvyšující se autonomie škol.

2. Rozhodnutí

Rozhodnutí musí učinit vedení školy - po předjednání s pedagogickými pracovníky a s jejich souhlasem pak rodičům a dětem **přednést zavedení uniformy jako hotovou věc**. Pokud to není z nějakých důvodů možné, je na zvážení vedení, zda se do projektu vůbec pouštět.

Uniformy ve školách by ale měly zůstat na rozhodnutí dané instituce a nemělo by docházet k ovlivňování shora, například ze strany ministerstva či státu. Odstrašujícím příkladem by mohla být popisovaná situace ve Francii, kdy diskuze o uniformách na státní úrovni skrývá snahu zamaskovat resortní i státní problémy a politické machinace.

Zaváděním uniforem nesmí ani vedení školy zakrývat eventuální problémy, které škola má, ale naopak je spojit s jinými vylepšeními - viz bod 1.

3. Propagace

Propagace uniformy se nesmí podcenit. **Je důležité připravit si i argumenty k vyvrácení obav** pedagogů, dětí a rodičů.

Diskutovat se musí v první řadě s pedagogy, a to především za účelem získat je pro samotnou myšlenku zavedení uniforem. Dobré je uvádět konkrétní argumenty, které mohou učitelům i vychovatelům ušetřit práci jako například:

- uniformy mohou zlepšit kázeň ve škole i mimo školu;
- děti budou lépe rozpoznatelné, apod.

Argumentovat však nelze pozitivním vlivem školních uniforem, neboť ten zatím nebyl výzkumy potvrzen a zainteresovaní pracovníci mají plné právo na svůj názor. Proto je důležité o tématu opakovaně hovořit, zvažovat všechna pro i proti a neuspěchat hlasování, kterým by debata měla končit. Doporučujeme navrhnout zavedení „zkušebního“ programu na dobu jednoho roku. Rozhodnutí pak nepůsobí tak definitivně a ultimativně. Čas prověří výsledky experimentu a pomůže všem zainteresovaným zvyknout si, ztotožnit se a přijmout tento nový prvek.

Výzkumy potvrzují následující postup:

- nejprve přesvědčit kolegy;
- následně diskutovat s dětmi, zapojit všechny učitele, kteří budou uniformy propagovat ve svých třídách;
- informovat rodiče.

Rodiče se získají snáze, pokud budou s myšlenkou uniformy ztotožnění učitelé a zejména jejich děti. Dobrými argumenty pro rodiče jsou především zvýšení bezpečnosti a praktické výhody, dále myšlenka něčeho unikátního, společného prvku a symbolu školy.

Vedení školy by také mělo spolupracovat se zřizovatelem. Zatím se nestalo (alespoň co se výzkumného vzorku týče), že by zřizovatel s návrhem nesouhlasil. V jednom případě dokonce zřizovatel sám stál za návrhem školní uniformy zavést. Spolupráce školy se zřizovatelem je důležitá i pro potenciální finanční výpomoc nebo při shánění sponzorů.

4. Příprava

Jak výzkum potvrdil, přesvědčit všechny zainteresované je běh na dlouhou trať. Časová tíseň byla v podstatě příčinou relativního neúspěchu všech výzkumných projektů. **Správné načasování** se ukázalo jako jeden z nejdůležitějších a zároveň nejtěžších kroků.

Nutno je počítat s časem, který potřebujeme na:

- debaty s kolegy;
- diskuzi s dětmi;
- propagaci uniforem u rodičů;
- vytvoření pracovní skupiny;
- výběr uniformy (včetně dodavatele);
- objednávky a termíny dodání.

Jeden ze závěrů výzkumu je časový předpoklad jeden rok až rok a půl (půl roku jednání s kolegy a až jeden rok příprav).

5. Komunikace a spolupráce

Důležité je **zapojit do projektu všechny**, dát všem možnost podílet se na výběru uniformy. Mezi žáky může proběhnout soutěž, jak by mohla uniforma vypadat. Tímto způsobem postupovala například základní škola Františky Plamínkové. Děti z druhého stupně dostaly šablonu trička a v hodině výtvarné výchovy navrhovaly vzory a barevné kombinace (viz příloha 2). Škola dokonce vyhlásila soutěž na nové logo, které by se na uniformy nejlépe hodilo (viz příloha 3).

Všichni by měli mít pocit, že mohou vyjádřit své názory. Tím, že jim dáte prostor k vyjádření a ukážete, že o jejich názory stojíte, je potenciálně naladíte na pozitivní vnímání uniformy.

Pro zjednodušení komunikace je nutné v průběhu **vytvářet užší skupiny spolupracovníků** (dětí, rodičů, pedagogů). Ty se pochopitelně rekrutují z řad těch, kteří mají zájem a chuť spolupracovat. Skupina pak řeší grafické návrhy, výběr dodavatele, materiálu, atd. Frekvence schůzek pracovní skupiny se řeší dle potřeby. Zásadní rozhodnutí a hlasování by neměla probíhat bez zástupce zřizovatele.

6. Výběr uniformy

Výběr dodavatele musí být podřízen finančním možnostem klientů školy. Ukazuje se, že není zásadní rozdíl mezi tuzemskými a zahraničními firmami. Důležité je proto jednat se zkušeným výrobcem, který je schopen přizpůsobit se vaší představě. Uniforma musí být **lákavá pro studenty, variabilní a praktická pro všechny sezóny**.

Na výběru uniformy se podílí pracovní skupina dobrovolníků z řad rodičů, eventuálně dalších zainteresovaných (děti, zástupců zřizovatele, apod.), a diskutuje **materiál, střih, barevnost, velikosti**. V této fázi doporučujeme spolupracovat také s odborníky - grafiky a návrháři, zejména pokud je zapotřebí změnit či upravit symbol (logo) školy, které bude na uniformě školu reprezentovat.

Čím větší **přizpůsobivost a variabilita** vzejde z fáze plánování koncepce uniforem, tím jednodušší bude pro ni získat studenty i jejich rodiče. Pokud omezíte děti například pouze na jeden druh bot, budete muset jeho dodržování pozorně sledovat. Pokud zvolíte jen barevné omezení doplňujících částí uniformy, bude jejich kontrola snadná a nijak nenaruší proces vzdělávání.

Při plánování jednotlivých prvků uniformy je zásadní vzít v úvahu i **kulturní odlišnosti**. Školy by například měly zohlednit různé pokrývky hlavy či doplňky nošené z náboženských důvodů. S takovými výjimkami by měl kodex uniformy počítat.

7. Cena

Lze samozřejmě pořídit zdánlivě levné uniformy, ale výsledek bývá neefektivní. V duchu známého bonmotu: „nejsem tak bohatý, abych si mohl kupovat levné věci,“ se nakonec ukáže, že nekvalitní uniformy je třeba častěji obměňovat a k levnějším nekompletním uniformám (trička, mikiny) musejí rodiče (často na doporučení školy) dokupovat jednobarevné spodní části oděvu.

Pro některé rodiny může ale nákup uniformy představovat neúnosnou finanční zátěž. A to zejména v době, kdy školy nemají peníze a rodiče si stěžují, co vše už nyní musí dětem do školy pořizovat. Všichni si pak pokládají otázku, proč do státních škol uniformy zavádět? Není to ve svém důsledku totéž jako vybírání peněz za státní školství, což je v rozporu s tím, co naše veřejné školství hlásá?

Nejenom z tohoto důvodu je dobré naplánovat nějakou finanční podporu - buď nižší cenu, nebo uniformy zcela zdarma. K tomu nám mohou dopomoci sponzoři a dárci. Jednání se sponzory by se nemělo omezit na jednorázovou akci.

Podporu školám i neziskovým organizacím nabízí například občanské sdružení Spiralis¹⁴. Informace a potřebné znalosti je možné získat v některém z mnoha nabízených seminářů, jako například: školský fundraising, škola a její PR, řízení školských projektů, aj. Odnést si můžeme cenné informace, jak získat pro školu finanční i nefinanční prostředky, jak oslovit sponzory a dárcy, jak získat jejich pozornost, navázat vztahy, jak psát projekty a žádat o prostředky z EU, apod.

Soukromé školy jsou, jak nám opět potvrzuje výzkum, v jiné situaci. Klienti soukromých škol neměli nikdy výhrady k uniformám z finančních důvodů. Naopak tato skupina vítá luxusnější formální model, něco na způsob uniforem na zahraničních univerzitách. Přesto se s vedením školy shoduje v tom, že ani tato varianta nesmí být příliš drahá.

8. Program musí být povinný pro všechny

Z provedeného výzkumu vyplývá, že program funguje lépe, když je povinný. **Povinný pro všechny.**

Na státní škole bude vždy jednodušší vyhlásit nošení uniforem od prvního ročníku. Menší děti je lépe přijmou a s nástupem do školy se tato změna lépe prosadí. Státní škola je oproti soukromým institucím znevýhodněna tím, že nemůže uniformy nařídit. Nemá v současné době zákonnou možnost sama rozhodnout, zda jednotné oblečení zařadí mezi své symboly a specifikuje ho ve školním řádu. Dle vyjádření ministerstva školství ČR tak lze učinit pouze po dohodě s rodiči. Pokud nebudou souhlasit všichni, kterých se zavádění týká (například všichni rodiče budoucích prvňáčků), nastává v podstatě neřešitelný problém. Jakékoliv výjimky budoucnost takového projektu ohrožují.

9. Dbát na dodržování pravidel

Stejně jako v případě prosazování všech pravidel a opatření, jedna z nejdůležitějších věcí, kterou musí vedení školy udělat, aby její koncepce nošení uniforem byla úspěšná, je **důsledné prosazování pravidel**. V případě nedůslednosti budou rodiče, kteří uniformám nefandí, poukazovat na různé případy, kdy za porušování pravidel stanovených pro nošení uniformy nebyly uplatněny žádné postihy.

¹⁴ Dostupné na: www.spiralis-os.cz/index.php/skolam

Zároveň s politikou školní uniformy je dobré zavést dress code, neboli **kodex oblékání všech pracovníků školy**. Pokud škola zavádí uniformy pro žáky, učitelé by měli tuto změnu reflektovat a oblékat se také reprezentativně. Na začátku je dobré na toto téma hovořit například na pedagogické radě, do budoucna doporučujeme vytvořit vnitřní směrnici školy, která bude oblékání pedagogických i nepedagogických pracovníků školy detailně specifikovat.

Škola může dětem nabídnout **více volnosti** v podobě „Casual Friday“ neboli volného pátku. V ten den mohou děti přijít do školy v neformálním oblečení. Nemusí se pochopitelně jednat o pátek a stejně tak si škola může zvolit počet těchto dní v měsíci či roce. Na základě výzkumu (Presová 2010), který je uveden v teoretické části práce, ale určitě doporučujeme, dát dětem možnost setkat se na půdě školy i ve svém vlastním oblíbeném oblečení.

10. Recyklace oblečení - školní bazary

Pořízení pěkně vypadající školní uniformy není levnou záležitostí a navíc z ní děti brzy vyrůstou. S touto zkušeností se s úspěchem vypořádávají různé iniciativy v zahraničí, především ve Velké Británii a Irsku. S původním nápadem prodat již „nepadnoucí“, ale přesto zachovalou uniformu, přišly praktické maminky. Realizace se ujímají buď školy samotné, nebo různé organizace. Nejčastěji se jedná o školní bazary, kde je možné nošené uniformy prodat i koupit. Dále, někdy i z iniciativy zřizovatelů, se jedná o jejich skutečnou renovaci. Tento způsob „recyklace“ oblečení je prospěšný z mnoha důvodů - šetří životní prostředí, peněženku rodičů i školní fondy. Prameny uvádějí, že pořízení již používané uniformy vyjde zhruba na polovinu až třetinu ceny. Pak je samozřejmě možné při jejím prvním pořízení nejít cestou levného a nekvalitního oblečení, které bude nutné po týdnech vyměnit, ale akceptovat nákup kvalitního, dražšího, které i po mnoha vypráních bude stále dobře vypadat a bude moci být využito dalšími dětmi.

5. Závěr

V teoretické části byly na začátku práce upřesněny pojmy, které nejvíce s tématem souvisí, tedy školský management, marketingové řízení školy, kultura školy a řízení změny. Kulturu školy formuje jednání a chování všech aktérů ve škole, ale také to, jak škola působí na veřejnosti. Chování a jednání jednotlivců je ovlivněno věkem, rodinnou výchovou, vzděláním i zkušenostmi. Pravidla, jak se chovat ve škole, bývají formulována ve školních řádech, etických kodexech či jiných vnitřních směrnících a vedení školy by mělo dbát na jejich dodržování. Školní řády mohou upravovat i styl oblékání, symboly školy, ceremonie či školní oslavy. Toto všechno jsou atributy vnímatelné na první pohled a pro kulturu školy velmi důležité. Proto se některé školy rozhodly změnit styl oblékání svých žáků, některé dokonce i pracovníků školy. Zavádění školních uniforem je bezpochyby velký zásah do kultury školy, se kterým se musí nejprve vyrovnat vedení školy, a na všechny aspekty, které tato změna přináší, pak připravit rodiče i děti samotné. Aby řízení této změny bylo úspěšné, musí vedení školy také počítat s fází nevole a odporu. Vedení školy musí v různých fázích projektu uplatnit základní pravidla a aktivity ze všech výše uvedených oblastí souvisejících s realizací změny ve školním prostředí.

Jaké zkušenosti můžeme získat od zahraničních škol a jaké jsou výsledky jejich empirických výzkumů, bylo popsáno ve výzkumné analytické části práce. Detailněji byla zpracována situace ve Velké Británii (kolébce školních uniforem), Francii a zejména USA, kde výzkumné práce pokročily nejdále. Zahraniční i domácí zkušenosti také jasně ukazují, že nelze podceňovat vliv, který na toto téma mají média.

Co vše z těchto získaných poznatků může být pro českou školu inspirativní nebo naopak, zjišťovala autorka v praktické části práce.

V České republice nemají školní uniformy téměř žádnou tradici. Někteří proto vnímají zavádění uniforem jako implementaci cizího prvku do našeho školství. Pro jiné jde o omezování osobní svobody. Proč vlastně kopírovat cizí země jako například USA nebo Velkou Británii? Vždyť dosud neexistuje jediný důkaz toho, že by politika školních uniforem měla přímý vliv na zlepšení studijních výsledků, vztahů mezi studenty, nebo například chování.

Na základě poznatků z předvýzkumu autorka sestavila seznam konkrétních otázek a vedla rozhovory s řediteli škol v ČR, kteří zavádějí školní uniformy. Rozhovory byly zaměřeny na důvody, proč se vedení škol rozhodlo školní uniformy zavést, a na postupy a zkušenosti, které při tom získali. Na základě vyhodnocení rozhovorů a poznatků z teoretické a analytické části práce pak autorka zformulovala doporučení pro ředitele, kteří zavádění uniforem zvažují.

Protože byly splněny všechny stanovené dílčí cíle, považuje autorka i hlavní cíl za splněný. Hlavní přínos vidí v tom, že získané poznatky mohou řídící pracovníci škol využít při rozhodování o konkrétní změně - zavádění školních uniforem.

Zda mají školní uniformy v našich podmínkách šanci na úspěch, musí prověřit teprve čas. V tuto chvíli je na takovéto závěry příliš brzy. Nicméně, vzhledem k aktuálnosti tématu, je důležité problematiku školních uniforem v České republice nadále sledovat a snažit se ji posunout od převážně čistě emočních debat směrem k odborným výzkumům, které by přinesly důkazy o pozitivním vlivu školních uniforem.

Seznam literatury a zdrojů

- BACÍK, F. *Škola a její management pod lupou*. Praha 2006. ISBN 978-80-7290-379-5
- BACÍK, F.; KALOUS, J.; SVOBODA, J. *Úvod do teorie a praxe školského managementu I*. Praha 1995. ISBN 80-7184-010-6
- BRUNSMA DAVID L. *The School Uniform Movement and What It Tells us about American Education (A Symbolic Crusade)*, 2004.
- DAVIDSON, a RAE. *Blazers, Badges and Boaters: a Pictorial History of the School Uniform*, 1990.
- ČERNÍKOVÁ, H. *Teorie a praxe školského managementu*, studijní texty, UK Praha 2009.
- GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*, Brno 2000. ISBN 80-85931-79-6.
- GOLD, A. *Řízení současné školy: O práci učitelů na střední úrovni řízení*. Fakta, Žďár nad Sázavou, 1998. ISBN 80-902614-0-X
- GRÉE, A. *Školní uniforma - ano či ne*. Závěrečná práce pro vedoucí pedagogické pracovníky, 2012.
- JAKUBÍKOVÁ, D. *Aplikace marketingu ve školství*. ZČU, Plzeň, 1998.
- JAKUBÍKOVÁ, D. *Kultura škol*. In: *Školský management I*. ZČU, Plzeň, 1999.
- JAKUBÍKOVÁ, D. *Marketing školy*. Studijní texty pro distanční studium. Liberec, 2000.
- KOPÁREK, J. *Management změny ve škole*. Diplomová práce, 2012.
- LUDVÍK, E.; JAKUBÍKOVÁ, D. *Kultura školy*. Studijní texty pro distanční studium, Liberec, 2000, ISBN 80-7083-441-2.
- MÜLLEROVÁ, Stanislava. *Komunikační dovednosti*. Liberec : Technická univerzita, 2000, ISBN 80-7083-475-7.
- PFEIFER, L.; UMLAUFOVÁ, M. *Firemní kultura*. Grada, Praha, 1993.
- PRESOVÁ, K. *Školní uniformy pohledem adolescentů*. Diplomová práce. 2010.
- REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. ISBN 9788024730066.
- REISENAUER, R. et al. *CO JE CO? (1) Příručka pro každý den*. Pressfoto - vydavatelství ČTK, Praha, 1983.
- SVĚTLÍK J. *Marketing školy*. Copyright, Ekka Zlín, 1996. s. 15. ISBN 80-902200-8-8.

SVĚTLÍK, J. *Marketingové řízení škol*. Praha, 2006, ISBN 80-7357-176-5.

VEBER, J. a kol. *Management*. Praha: Management Press, s.r.o., 2006. ISBN 978-80-7261-200-0.

VODÁČEK, L.; VODÁČKOVÁ, O. *Moderní management v teorii a praxi*. 2. rozšířené vydání. Management Press, Praha, 2009, ISBN 978-80-7261-197-3.

Internetové odkazy:

Faut il retablir l'uniforme scolaire. [online], [cit. 2011-11-16]

Dostupné na: www.lexpress.fr/actualite/societe/education/faut-il-retablir-l-uniforme-scolaire

Od září do školy pouze v unifromě. [online], [cit. 2013-04-02]

Dostupné na: www.zpravy.idnes.cz

Polsko chce omezit násilí ve školách. [online], [cit. 2006-11-06]

Dostupné na: www.zpravy.idnes.cz

Polsko chce umravnit školáky uniformami. [online], [cit. 2006-12-13]

Dostupné na: www.zpravy.idnes.cz

POUR OU CONTRE : Le port de l'uniforme à l'école. [online], [cit. 2003-07-22]

Dostupné na: www.pel-brest.net/article127.html

School Uniform research, Summary report. UK.

Dostupné na: www.ofl.gov.uk

Skřebská, A. *Chceme školní uniformy?* [online], [cit. 2009-02-10]

Dostupné na: www.adam.cz/clanek-2009020023

SOBOTKA J., *Vlasti služ tělo tuž*. 2010. [online], [cit. 2010-10-23]

Dostupné na: www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/osobnosti-na-ct24

Školní uniformy závist mezi dětmi nevymýtí. [online], [cit. 2012-09-04]

Dostupné na: www.tyden.cz/rubriky/domaci/skolstvi

Školní uniformy na českých školách? Možná už brzy. [online], [2011-12-11]

Dostupné na: www.zena.centrum.cz/deti/skolaci-a-pubertaci

Vyřeší školní uniformy šikanu mezi dětmi? [online], [cit. 2010-03-02]

Dostupné na: www.blesk.cz/clanek/zpravy-udalosti-domaci/132581

Přílohy

Příloha 1: návrh uniformy pro školu Sv. Augustína, Osmany Laffita

Příloha 2: návrh uniforem, žáci základní školy Františky Plamínkové

Příloha 3: návrh logotypu školy, žáci základní školy Františky Plamínkové

January Hallito

Návrhy školních uniforem

Jak bude vypadat nová školní uniforma? To jsme v hodinách výtvarné výchovy nechali navrhnout žáký samotné. Některé návrhy byly opravdu zajímavé, některé popustily usdu fantazii a některé by se i daly použít. Z mnoha zajímavých jsme pro ukázkú vybrali tyto:

Anažka Argaláčová, 6.A

Markéta Kořenková, 9.A

Matouš Janota, 3.C

Jan Kozel, 9.A

Tomáš Moravský, 9.A

David Kortánek, 9.B

David Kozel, 9.B

Marie Buráková, 3.C

Jedna z výtvarných variant vycházejících z návrhu A. Argaláčové

Nové logo školy

Ke školním uniformám hledáme také vhodné logo (současné je pro výživku příliš složité a ne tak přitažlivé).

Jan Kozel, 9.A

Vít Šarík, 9.B

Vilém Rousek, 8.A

Ondřej Podhradský, 6.A

rozpráčičková Šárka, návrhu

Tereza Petrášková, 7.A

Šimon Bočvát, 8.A

Maryša Huřík, 6.A